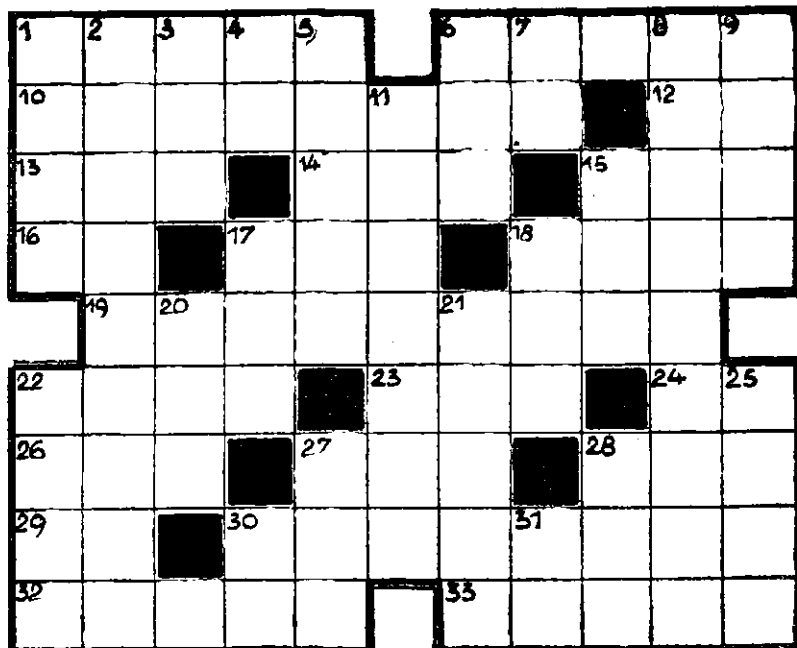

1956

8

ŽELEZAR

KRIŽANKA ŠTEV. 1

Vodoravno: 1. igralec, 6. stalna, točna, 10. obračam pretikalo, 12. ploščinska mera, 13. okrepljena nikalnica, 14. vranji glas, 15. okrajšava za elektrodiagram, 16. znamka tovornih avtomobilov, 17. nadležen mrčes, 18. prevozno sredstvo, 19. pokrajina v Arabiji, 22. del čebelnjaka, 23. ne mehek, žilav, 24. začetnici imena in priimka obratovodje konstrukcijske delavnice, 26. števniki, 27. italijanska reka, 28. slovenski zgodovinar, 29. začetnici priimka in imena obratovodje žebilarne, 30. tajiti, ne priznavati, 32. obrtnik, 33. ime vodje metalurškega oddelka OTK.

Navpično: 1. gradbeni material, 2. delo s krampi, 3. lahkoatletska disciplina, 4. latinski veznik, 5. orientalsko prevozno sredstvo (množ.), 6. egiptčanski sončni bog, (daljša oblika), 7. ime črke, 8. nalagati — basati, 9. ladja, s katero so Argonavti prepeljali zlato runo, 11. priimek gl. direktorja, 15. veliko časovno razdobje, 17. panj, 18. okrajšan naziv naše tovarne pred drugo svetovno vojno, 20. žensko ime, 21. ponavljam, zagovarjam svoje mnenje kljub ugovoru, 22. geološka formacija v paleozoiku, 25. z gozda, 27. dvojica, 28. vprašalnica, 30. predlog, 31. začetnici priimka in imena obratovodje cevarne.

Vesti

PREKLICI

Preklicujemo veljavnost izgubljenih izkaznic za vstop v Železarno glasečih se na imena: Zupančič Ludvik, martinarna; Jekler Franc, jeklovlek; Bulovec Jože, Javornik III; Bakrač Janko, martinarna; Striković Mijat, hl. valjarna; Otašević Dragiša, hl. valjarna; Petrič Ratko, martinarna; Jovanović Simo, hl. valjarna; Hanžek Stanko, martinarna; Kalan Janko, Javornik I in Blažič Albin, valjarna 2400.

ZAHVALA

Najtopleje se zahvaljujem Tovarniškem odboru sindikalne podružnice Železarne Jesenice za denarno pomoč v znesku 10.000 dinarjev, katero sem prejel v času svojega večmesečnega bolovanja.

Bolka Franc, Jesenice, Cesta bratstva in enotnosti

POPRAVEK

V 7. številki našega lista se je na strani št. 168 vrinila neljuba pomota pri naslovu članka „V dolini Trente je zares lepo“. Ime avtorja bi se moralo pravilno glasiti Anton Blažej in ne Janko Blažej, kakor je bilo pomotoma objavljeno.

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi izgubi mojega moža in očeta

ALOJZA STOJKA

se iskreno zahvaljujem za izkazano pomoč sodelavcem obrata visokih peči Železarne Jesenice, kakor tudi govorniku za poslovilne besede. Zahvaljujem se vsem sostanovalcem, ki so sočustvovali z menoj in mi lajšali težke trenutke. Ob tej priliki se zahvaljujem tudi vsem darovalcem vencev in cvetja ter vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti.

Žalujoča žena, sin Lojzek in hčerka Vilnica

ZAHVALA

Ob nenadomestljivi izgubi mojega moža

Klanšek Jakoba

se iskreno zahvaljujem njegovim sodelavcem iz obrata Martinarne, ki so ga v tako lepem številu spremili na njegovi zadnji poti, kakor tudi darovalcem cvetja in vencev. Posebno zahvalo izrekam tudi tov. ing. Čopu za poslovilne besede ob odprtem grobu.

Žalujoča žena Anica Klanšek in sorodniki.

ŽELEZAR - GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE ○ AVGUST 1956 - ŠTEV. 8 - LETO 5

Izdaja tovarniški odbor Sindikalne podružnice ZJ / Ureja uredniški odbor / Odgovorni urednik: Janko Burnik, Obrtniška 31 / Naslov uredništva: Uredništvo »Železarja« Kazina — Železarna Jesenice. Int. tel. 271. - Dopise in fotografije pošiljajte na naslov uredništva do vsakega 10. v mesecu. - Rokopisi se ne vračajo. / Tiskala tiskarna »Gorenjski tisk« v Kranju. / Klišeje izdelala klišarna »Gorenjskega tiska« v Kranju.

Na ovitku: Pri plavžih — Foto Slavko Smolej

Narodni heroj Jože Gregorčič-Gorenjc

Prva bitka

Tema je ležala nad Jesenicami, ko se je prebudil. Dvignil se je z ležišča in stopil iz šotora. Na parobku se je v nebo črtala silhueta straže. Sel je do nje. Pozdravila sta se molče, nato pa je šel nekaj korakov vstran in se zazrl na mesto pod seboj. Zatemnjene ulice so se zlivale z nočjo. Po njih so križarile nemške patrulje. Vedel je, da križarijo in oprezajo, da bi kaj opazile. Saj je zadnje tedne odšlo v partizane več kakor trideset ljudi. To pa Nemcem ni moglo biti vseeno, saj so lahko slutili, da se bo v državi, ki so jo zasedli skoraj brez vsakega odpora v dobrih dveh tednih, boj šele pričel.

Sedel je na skalo in naslonil obraz na dlani. Šele pred dobrim letom se je bil vrnil na Jesenice. Zbežal je iz francoskega taborišča španskih borcev. Klicala ga je Partija. Nemoteno je prišel do Marseilla. Nemci so že začeli ofenzivo proti Francozom, skoraj nezadržno prodirali preko Belgije in Luksemburga v Francijo in se bližali Parizu. Zato je tiste dni živel v vedni napetosti, oprezal po marseillskem pristanišču, da bi našel kakšno ladjo, ki bi odplula v Jugoslavijo.

Minilo je že nekaj dni. Bilo je kakor zakleto. Ladje ni bilo. Denarja ni imel, prositi pa si ga ni upal. Lahko bi ga zgrabila policija in odkrila v njem političnega komisarja bataljona internacionalne španske brigade. Zato se je hranil le s školjkami, ki jih je nabiral ob obali.

Naposled je le zagledal ladjo z jugoslovansko zastavo. Pomešal se je med pristaniške delavce, ki so jo natovarjali. Opredno se je vkrcal in se zakopal med premog. Prah ga je začel kmalu žežati. Zbral je vso voljo, da je premagal neznošno muko.

Potem je ladja odplula. Skrila jo je širina morja. Njega pa sta mučila žeja in glad. Če bi ga ne gnala zapoved Partije in hrepenenje, da bo videl zopet stare jese-

niške tovariše, bi omagal. Tako pa je mirno in negibno ležal v premoğu vse dni, dokler se ladja ni ustavila v Splitu. Z otrplimi udi in bolj črn kakor ladijski kurjač je stopil na obalo. Ladijska posadka, zaposlena z delom, se ni zmenila zanj. Med pristaniškimi delavci je našel nekoga, ki ga je povezal s partijsko organizacijo. Bil je zopet med svojimi in čez nekaj dni se je pripeljal na Jesenice.

Na Jesenicah se ni prijavil. Če bi se bil, bi ga takoj zaprli, saj so prav tisti čas dan za dnem zapirali ljudi, ki so se borili proti fašizaciji Jugoslavije. Živel je na Jesenicah pri zaupnih ljudeh in se popolnoma posvetil revolucionarnemu delu. Vedel je, da se bliža čas, ko bo treba začeti odločilni boj.

Da se bo tako hitro začelo, ni mislil. Toda pripravljen je bil in ga napad Nemcev na Jugoslavijo ni presenetil. Zato je že tiste dni, ko so še Italijani gospodarili na Jesenicah, osnoval vojni komite in povabil k sodelovanju tudi druge politične stranke. Vse se niso odzvale. Skupine pa, ki so zadnja predvojna leta sodelovale skupno s Partijo v boju za delavske pravice, so se mu pridružile.

Takrat se je popolnoma umaknil v ilegalo. Našel je zatočišče pri Cimpkovih na Potokih

Ferdo Koren,
padel v prvi
borbi na Obranci

in v Mostah pri svojem dekletu, ki se zdaj imenuje ilegalno Ria.

Ob mislih na Rio se je nasmehnil. Če bosta kdaj pozneje po dobljenem boju govorila o svoji ljubezni iz teh dni, bosta morala govoriti le o boju. Boj ju je združeval, delati je bilo treba zanj in v tem delu ljubezenska čustva dveh ljudi skoraj niso našla prostora.

Sedaj je na Možaklji. Tu ima svoj štab. Z njim je skupina jeseniških komunistov, dve skupini z one strani pa morata priti danes.

Doslej partizani še niso napravili nobene akcije. Bilo jim je ukazano, naj čakajo navdih.

Razmišljal je o svojih borcih. Med njimi so prekaljeni revolucionarji. Ti se zavedajo, da bo boj težak. Nemci so že prodrli globoko v Rusijo in iluzija o hitri sovjetski zmagi, ki je prevečala partizane in ljudi v dolini prve dni po 22. juniju, se je z vsakim dnem vedno bolj razblinjala. Bili pa so tudi borci, ki se težav boja še niso zavedali, saj doslej še ni prišlo do spopada s sovražnikom. Zato ga je nekoliko skrbelo, kako bodo prestali prvo bitko. Poznal je njihove govorice, da se Nemci tako visoko sploh ne bodo upali. Ni jim zameril. Bili so mladi ljudje, ki zaenkrat še nimajo pojma, kaj je boj. Zato jih bo jutri preizkusil. Pripravil je manjšo akcijo na most pri Žirovnici. Ta akcija naj bi bila uvod v partizanski boj, ljudem v dolini pa bo povedala, da se bodo partizani resno borili proti Nemcem.

Ko bi imel tu tak bataljon kakor v Španiji, potem bi pokazal sovražniku že jutri, kaj je ljudska vojska. Toda takega bataljona še nima. A imel ga bo! Danes, 29. julija 1941, bo iz prvih treh partizanskih skupin ustanovil četo. Res bo štela samo nekaj nad

trideset borcev, vendar bo to prva vojaško urejena formacija. Imela bo tri vode. Ti bodo sprejemali vedno nove borce, saj je dolina z njimi in delavci v tovarni pridno prispevala v osvobodilni sklad. Samo da ne bi klonili, ko bodo Nemci pričeli z represalijami. Vedel je, da se bo sovražnik znašal nad ljudmi v dolini. Tako je bilo tudi v Španiji, saj je tu isti sovražnik, le da je bil tam preoblečen v Francove fašistične uniforme. Da do tega ne bo prišlo v večjem obsegu, bo treba organizacijo v dolini razširiti in še bolj utrditi.

Tedaj je prišel kurir.

„Tovariš Gorenjc, skupine so zbrane nad Babo.“

Dvignil se je, ne da bi kaj rekel. Gorenjc je bil redkobeseden, zato pa je več razmišljal. Preden se je za kaj odločil, je temeljito premislil, kako bo stvar uspela.

Juljsko sonce je pripekalo. Partizanske skupine onstran jeseniške doline so se združile nad Babo s skupino na Možaklji, nato pa so krenili na Obranco na Poljanah. Tam je Jože Gregorčič-Gorenjc ustanovil prvo partizansko četo.

— — —
Že nekaj dni so bili na centru gestapa za zasedene predele Gorenjskega in Koroškega zaskrbljeni. Na Blad, kjer so se vgnezdili, da bi nemoteno uživali in veselo preživeli vojno daleč od front, je padla prva grozeča senca. Postaje gestapa z Jesenic, iz Kranja in Kamnika so dan za dnem poročale o odhodu posameznih ljudi pa tudi skupin v gozdove. Vendar pa tega še niso dovolj resno jemali, jezilo jih je le, da so morali za nekaj časa opustiti svoj načrt množičnega izseljevanja Slovencev z Gorenjskega, kjer je po njihovem mnenju prelepo za slovanske poljudi. Ta dežela mora postati nemška za vselej. To so povedali tudi s poštnimi znamkami in posebnim žigom „Veldes-deutsch für immer“.

V Park-hotelu je bil ta večer sestanek poveljnikov nemških oboroženih sil na Gorenjskem. Pretresali so novo nastali položaj.

„Die Sache ist noch nicht so ernst... Stvar še ni tako resna. Lahko pa postane zelo neprijetna, če bomo dopustili dem Gesindel — tej sodrgi, da bi se v gozdovih razmnožila in začela proti nam organizirani boj. Kakor nam je sporočil der Jäger Franz Koritnik aus Jauerburg, je ta svojat oborožena. Toda brez boja ne bo šlo, če jo hočemo s prvim udarcem zatreti... Da vas pomirim. Njihovo orožje je zastarelo in zelo verjetno ga niti vsi nimajo. Če jih presenetimo na Možaklji, jih uničimo na mah.“

„Das ist kein Problem... Določimo dan in začetek akcije.“

„Gut. Predlagam 1. avgust. Kompanija bo zadostovala. Kolikor doslej vemo, je na Možaklji le nekaj nad trideset banditov. Poveljniki naj napravijo taktični načrt... Und noch etwas. Šefi gestapovskih postaj so premalo budni. Njihovi agenti in vsi člani NSDAP naj pazijo na vsakega človeka in skušajo najti zaveznike banditov v dolini. Tudi nje moramo uničiti... Nun, ich bin fertig.“

Poveljniki oboroženih sil in gestapovci so dvignili čaše in napili skorajšnjemu koncu gorenjskih banditov. Potem se bodo lahko nemoteno posvetili izseljevanju in uničevanju Slovencev in bodo napravili Gorenjsko nemško za vselej, kakor so obljubili svojemu firerju.

— — —

Skoraj neslišno se spušča partizanska kolona po hribu navzdol. Vodi jo Jože Gregorčič-Gorenjc. Borci vedo samo to, da gredo v prvo akcijo. Kam, ne ve nihče. S seboj nosijo ekrazit. Nekaterim se zdi, da bi lahko z njim spustili v zrak pol sveta. Vsaj tako so rekli v šali, ko je Gorenjc izbiral prostovoljce, ki so se javili. Drugi so ostali doma v taborišču. Naročeno jim je, da ga morajo pospraviti in očistiti. Izkušeni Gorenjc misli na vse. Rad bi, da bi bili borci vedno čisti in da ne bi trpeli preveč zaradi nadležnega mrčesa, ki razen tega, da je neznosen, lahko povzroči hude bolezni. Kdo jih bo zdravil, ko nimajo zdravnika, saj so borci sami delavci! Verjame, da bodo zdravniki v dolini pomagali. Toda zdravljenje borcev v dolini je zelo nevarno. Gestapo in izdajalci bodo postali vedno bolj oprezni in bodo prežali na vsakega človeka. O, ko bo partizanstvo naraslo — in to bo po Gregorčičevih mislih prav kmalu — bodo imeli partizani bolnišnice v gorah in imeli bodo zdravnike. Sedaj pa je še težko in nenevarna rana lahko povzroči smrt. Morda se on bolj kakor drugi zaveda težav in trpljenja, ki ga bodo morali premagovati v bodočnosti. Toda težave in trpljenje morajo postati stranska zadeva. Če bi se jim ljudje preveč vdajali, bi obupali in nikoli ne bi dosegli cilja, za katerega so šli v boj. Optimizma je treba ljudem! Smelega optimizma ne stre niti največje trpljenje! In tega optimizma je v večini teh ljudi, ki so zdaj z njim, dovolj. Vedno so trpeli. Vajeni so naporov in trdega življenja. Šli so v boj z jasnimi cilji: osvoboditi svoje ljudstvo okupatorja in izkoriščevalcev. Slednji so bili itak večinoma sami Nemci, pa tudi slovenski izkoriščevalci delavstva so postali izdajalci in se vdinjali okupatorju. Da, stara družbena ureditev mora v tem boju poginiti. Le tako si bo ljudstvo po boju, ki ga zdaj bijejo, lahko ustvarilo blaginjo.

Daleč je že taborišče, daleč Možaklja, Oprezno so bližajo Mostam. Prispeli so do mostu. Gorenjc jih razporeja. Šele sedaj so zvedeli, kaj morajo izvršiti.

Gorenjc jih uči. Dobri učenci so in brž so se privadili novemu delu.

Še trenutek. Vžigalna vrstica je zaprasketala, nato je močna eksplozija pretresla ozračje. Le Gorenjc si je bežno ogledal razdejanje. Ni zadovoljen. Žal mu je, da ni rajši pripravil zažiga železniškega mostu. S popraviлом tega bi imeli Nemci opraviti nekaj tednov.

Toda ne utegne razmišljati. Umakniti se morajo čimprej in zabrisati sled, od koder

Viktor Arzenšek

*rojen v Štorah pri Celju
padel 1. avgusta 1941 na Obranci*

so prišli. Zato je Gorenjc izbral drugo pot nazaj v taborišče.

Umikali so se v redu. Gorenjc je bil z umikom bolj zadovoljen kakor z akcijo. Dobri borci bodo ti fantje in možje. Mnogi med njimi bodo poveljniki bodočih partizanskih edinic.

Kolona se umika proti Spodnjim Gorjam. Svita se že. Zato ni časa za počitek. Hitro se umikajo proti Spodnjim Poljanam in od tu na Obranco.

Tisti čas, ko so se umikali partizani iz akcije, se je vzpenjala na Možakljo četa Nemcev. Tema je še bila, ko so zapustili Jesenice, nato pa se pričeli vzpenjati po isti poti, po kateri so šli zvečer partizani v akcijo.

V partizanskem taborišču je tišina. Tisti, ki so ostali doma, spijo. Že zvečer so taborišče očistili. Posoda in porcije so lepo urejene, nahrbtniki na svojem mestu, drva lepo zložena. Vse je tako urejeno, da bi človek mislil, da je prišel med tabornike. Le puške, počivajoče ob spečih ljudeh, povedo, da je taborišče partizansko.

Ljudje spijo. Le straža bedi nedaleč stran in občuduje prihod mladega jutra. Tam za bregovi sije že sinja svetloba in se topi v zlatorumeno, iz nje pa je zaplavala na nebo žareča in slepeča sončna obla. Poletno jutro je zažarelo v vsem svojem sijju.

Tedaj je nekje pod stražarskim mestom počila vejica. Stražarja sta prisluhnila. Začula sta korake, mnogo korakov.

— Naši se vračajo, sta pomislila.

Že sta jim hotela stopiti naproti, ko sta skozi drevje opazila čelade.

To srečanje ju je iznenadilo. Oblil ju je mrzel pot in za trenutek sta izgubila razsodnost. Potem sta se zbrala in hotela obvestiti speče tovariše.

Speči tovariši so se prebudili iz mirnega sna. Novica jih je pretresla in preletel jih je srh, kakor ga čuti vsakdo, preden padejo prvi strelji. Bili so bosi. Nekateri so se na hitrico obuli, vsi pa takoj zgrabili za orožje. Toda Nemci so šli mimo taborišča, ne da bi ga opazili.

Tonček Taler je povedel partizane v strelce, partizanu Alfonzu pa zapovedal, naj pogleda v Gregorčičevo taborišče, kakšen je položaj. Vsak vod je imel svoje taborišče. Bila so torej tri, nedaleč drugo od drugega. Če so borci zavzeli frontalni obrambni položaj, so se vsa „taborišča“ strnila v obrambno linijo.

Alfonz je vzel puško in odšel izpolnit povelje. Previdno se je vzpenjal do bukove gmajne. Stopil je med bukove in napravil nekaj korakov, tedaj pa je zrasel pred njim Nemec. Bil je brez čelade. Mrtvaška glava na čepici ga je izdajala za gestapovca. Dvignil je pištolo in vzkliknil:

— Halt!

Alfonz je skočil v bližnjo grapo, hkrati so usekali strelji iz gestapovčeve pištole. Niso ga zadeli, le ena krogla mu je prestrelila klobuk.

Hitro se je spuščal nizdol po grapi. Vrnil se je v taborišče. Bilo je prazno. Tončkov vod se je združil s Finžgarjevim.

Stekel je na stezo. Tedaj je zagledal, da so Nemci zavzeli položaj na Skalcah. Pred njim se je odpirala planjava. Preko nje ni mogel. V dolinici pod njim pa ga je vabilo smrečje.

Hotel je zdrseti nizdol in oprezaje izza bukovega debla izbiral najzanesljivejšo pot. Od smrečja bi se lahko združil z ostalimi partizani. Že se je hotel spustiti, ko je med smrečjem opazil Nemce.

Bil je sam. Pot do tovarišev je bila odrezana. Ni mu preostajalo drugega, da je pripravil svojo puško s petimi naboji in legel v travo. Njegova usoda je bila odvisna le od naključja.

— — —

Ferdo Koren, črno las mladenič z ozkimi črnimi brki, in Viktor Arzenšek sta se neke ločila od skupine. Oba sta bila jeseniška kovinarja in komunista. Kakor Alfonzu so tudi njima Nemci presekali pot. Zaman sta se trudila, da bi se združila s tovariši.

Ko sta prišla v taborišče, ni bilo tam nikogar. Nista vedela, da ju Nemci opazujejo in da sta se z nemških položajev pla-

zila prav ta hip dva Nemca. Skoz bukove sta stekla do taborišča in se ustavila.

Ferdo in Viktor sta zaslišala šum. Zagledala sta Nemca in pripravila puški. Bilo je prepozno. Videla sta le še odprtini cevi nemških pušk. Padli so strelji in prva gorenjska partizana sta obležala v krvi.

Sedaj so začeli Nemci divjati. Brcali so umirajoči telesi, dokler se ni našel med njimi nekdo, da jima je s strelom v glavo zmanjšal poslednje trpljenje in vrgel nanju odeji.

Nato so se Nemci spravili nad taborišče. Prestrelili so vso posodo in jo razbili, prebrskali vse nahrbtnike, razsuli moko, mast in konzerve pa stlačili v svoje nahrbtnike. Taborišče, še malo prej tako skrbno urejeno in pospravljeno, je bilo kmaľu popolnoma razdejano.

Tedaj pa so z druge strani padli strelji in začul se je krik ranjenega Nemca. Spogledali so se in zbežali iz taborišča. Partizanskega napada z nasprotni strani in svojih žrtev niso pričakovali. Pograbili so ranjenca in mrtve in se umaknili v dolino.

V strelcih so prihiteli partizani, ki so se bili vrnili z akcije. Gorenjci jih je vodil v napad. Ko so počivali blizu Obrance, so zaslišali strele. Po smeri so spoznali, da so padli v njihovem taborišču. V teku so preleteli Maroltov rovt in za škarpo opazili prežečega Nemca. Zavzeli so položaje in iz njihovih pušk so siknile krogle proti Nemcu. Njegova glava je omahnila za škarpo.

Ko so pritekli v taborišče Nemcev ni bilo več. Razdejanje, ki so ga sovražniki zapustili, jih je pretreslo. Zgrozila jih je smrt tovarišev. Sele sedaj so spoznali, da je pot, ki se odpira pred njimi, posuta z žrtvami, in da le po krvi vodi v svobodo.

Mifa Klinar

POTRTOST

Tako tesno mi v srcu je nocoj:
kot ranjenec se zgrudil dan pod noč je.
Tesno mi je in rad bi bil s teboj,
da kot otrok bi skril se ti v naročje.

O ljubica, ne vem, kaj je z menoj,
pa je pomlad pod oknom, v cvetju vrti,
a meni čas se zdi kakor mrlič,
ko da življenje mi razpada v nič
in ne da bi kaj dalo, plen bo smrti.

(Maj 1941)

Rezultati naše proizvodnje

Izvršenje družbenega plana za mesec
januar — julij 1956
SKUPNA PROIZVODNJA

Obrat:	Indeks izvršitve v % Količina
Plavž	92.9
Martinarna	101.8
Elektro peč	96.4
Sa:	98.6
Težka proga	99.7
Lahke proge	108.4
Žična valjarna	89.3
Valjarna 2400	95.6
Valjarna 1300	85.1
Jeklovlek	113.8
Sa:	96.7
Hladna valjarna	89.6
Žičarna	91.4
Predelani proizvodi	92.9
Cevalna	105.1
Elektrodni pdd.	62.5
Sa:	91.8
Siva livarna	116.3
Jeklolivarna	119.-
Sa:	116.7
Opekarna	100.6
Skupaj:	97.4

Družbeni plan po količini 97.4%

Izvršenje družbenega plana za mesec
januar — julij 1956
BLAGOVNA PROIZVODNJA

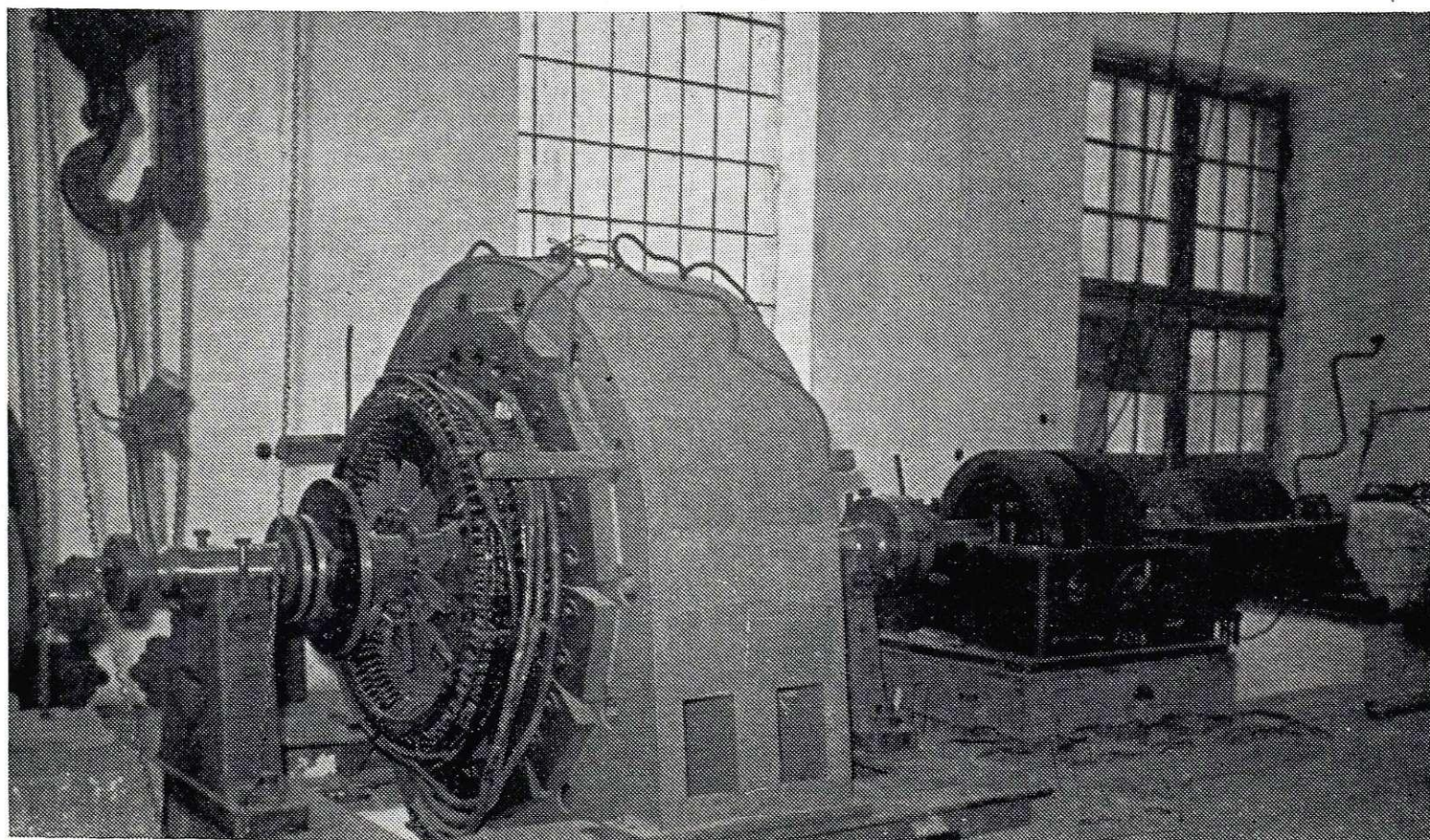
Obrat:	Indeks izvršitve v % Količina
Plavž	—
Martinarna	—
Elektro peč	—
Sa:	—
Težka proga	4.150.-
Lahke proge	95.3
Žična valjarna	106.7
Valjarna 2400	98.-
Valjarna 1300	85.1
Jeklovlek	113.8
Sa:	102.8
Hladna valjarna	89.6
Žičarna	93.8
Predelani proizvodi	93.9
Cevalna	105.1
Elektrodni oddelek	62.5
Sa:	69.2
Siva livarna	—
Jeklolivarna	40.4
Sa:	40.4
Opekarna	118.3
Skupaj:	100.1

Družbeni plan po količini 100.1%

Izvršenje družbenega plana za mesec
januar — julij 1956
SKUPNA PROIZVODNJA

Obrat:	Indeks izvršitve v % Količina
Plavž	88.2
Martinarna	96.1
Elektro peč	96.4
Sa:	93.3
Težka proga	98.8
Lahke proge	86.4
Žična valjarna	97.2
Valjarna 2400	100.4
Valjarna 1300	95.7
Jeklovlek	117.4
Sa:	96.9
Hladna valjarna	89.5
Žičarna	92.9
Predelani proizvodi	82.2
Cevalna	105.4
Elektrodni oddelek	51.5
Sa:	89.1
Siva livarna	115.3
Jeklo livarna	130.4
Sa:	117.8
Opekarna	107.6
Skupaj:	95.-

Družbeni plan po količini 95%

Parna turbina MAN, ki so jo montirali v naši kalorični centrali — Foto France Torkar

S polletne konference sindikalne podružnice Železarne Jesenice

Dne 20. 7. je bila polletna konferenca sindikalne podružnice Železarne Jesenice. Njen namen je bil, da kritično oceni delo sindikata in poslovanje podjetja, in posreduje nove smernice za nadaljnji razvoj podjetja. Iz poročila predsednika sindikalne podružnice, tov. Pintarja in diskusije je bilo razvidno več perečih problemov, ki tarejo delovni kolektiv Železarne. Predvsem je bilo zahtevano odločnejše in hitrejše reševanje problemov.

Z novo smerjo v našem gospodarstvu je vzniklo niz težav in zaprek, ki so v glavnem pogojene v delnem nadaljevanju stare prakse, kakor tudi materialnih pogojih, v katerih živimo. Kljub gospodarskim uspehom zadnjih let lahko opazimo, da še vedno nismo uspeli preiti k uspešnejšim metodam za rast produktivnosti dela, izrabljanja proizvodnih zmogljivosti in k boljši organizaciji dela.

V nadaljevanju je bilo kritično ocenjeno delovanje organa delavskega upravljanja in nakazane njegove bodoče naloge. Tako bi morale naše komisije pri delavskem svetu po detaljniji analizi DS in preko njega kolektivu posredovati jasnejšo sliko finančnega stanja v podjetju, količinsko izvrševanje plana v zvezi s produktivnostjo dela, stanja amortizacijskega sklada, pospešeno in doslednejše delo pri izdelavi premijskih pravilnikov, normnih cenikov in sploh stanja nagrajevalnega sistema. Organizacijska komisija bi morala že pričeti z delom pri izdelavi pravil podjetja, poslovnikov organov delavskega upravljanja, organizacijo enotnih načel in kriterijev pri kadrovski politiki in organizacijski strukturi podjetja. Prav tako bodo morali naši GDS svoje delo premestiti in preiti iz okvirov bivših obratnih DS. Njihova naloga je, da začnejo z delom okrog ekonomskega stanja obratov oz. grup obratov, okrog norm, akordov, premij, stroškov proizvodnje, organizacije dela, pregleda potrebnih delovnih mest, HTZ itd. Ugotavlja se, da še nismo energično pričeli skrbeti, da bi zvišali proizvodnjo in produktivnost dela. Gibanje proizvodnje je tesno povezano z vlogo in številom delovne sile v proizvodnji. Kljub občutnemu pomanjkanju električne energije, slabšim pogojem glede surovin in nizu nerešenih problemov, lahko trdimo, da so se planske naloge še kar dobro izvrševale. Storičnost dela pa trpi predvsem zaradi odsotnosti delavcev,

ki znaša v zadnjih mesecih preko 1000 ur dnevno.

Med drugim se je tudi govorilo o nagrajevalnem sistemu v podjetju ter se je ugovarjalo zelo počasno reševanje teh problemov. Kljub vloženemu trudu in izgubi časa pri pravilnem nagrajevalnem sistemu stoji podjetje še vedno pred nerešeno nalogo, kako rešiti ta problem. Sindikalna organizacija je vseskozi zahtevala rešitev tega problema. Delna rešitev se nanaša na obratne vzdrževalce, ki so v direktnem povprečju obratov, za katerih proizvodna sredstva skrbijo z ozirom na karakter in težino dela, pa bi se moralo v podjetju rešiti še niz perečih vprašanj tudi pri osnovnih tarifnih postavkah in par primerov nam kaže to:

do 6.500 din	20 članov
od 6.500—7.000 din	8 članov
od 7.000—7.500 din	172 članov
od 7.500—8.000 din	181 članov
od 8.000—8.599 din	460 članov

Skupaj izpod 8.500 din 841 ali 13% delavcev in uslužbencev. Ta številka je visoka z ozirom na težke delovne pogoje v Železnarni in kaže nujnost spremembe izboljšanja v tej smeri. Po pokazateljih gibanja delovne sile je razvidno, da je mnogokrat proizvodnja ogrožena z prekomerno odsotnostjo delovne sile in je bilo z ozirom na stalež dejansko na delu v prvem polletju komaj 84% delavcev in uslužbencev. Nakazano je bilo tudi politično delo članov kolektiva, posebno še članov ZK in strokovnega kadra pri razumevanju in tolmačenju politične in gospodarske situacije. Dejansko stanje je takšno, da vse delo leži na ramenih v glavnem na predsednikih in tajnikih sindikalnih odborov ter posameznih članov odborov. V organizacijskem delu svojega poročila je tov. predsednik navedel uspehe in tudi pomanjkljivosti sindikalne organizacije v pogledu notranje organizacije sindikata, delo tovarniškega odbora v I. polletju, o delu sindikalnih odborov po obratih. Navaja še tudi delo mladinske organizacije in njene probleme in pa skrb starejših za pravilno ideološko usmeritev naše mladine. Nujno je tudi, da sindikalni odbori pokažejo znatno večjo aktivnost prav pri mladini in to pri pojasnjevanju naše socialistične stvarnosti. Nadalje je bilo v poročilu govora o oblikah dela sindikalne organizacije, športne ter prosvetne dejavnosti v okviru sindikalne organizacije, odihov in izletov članov kolektiva.

S podporami delavskega sveta za oddihe in izlete, organizacijo nakupa prašičev, jabolk, knjig itd. pa je imela sindikalna podružnica v prvem polletju 21.189.000 din denarnega prometa in 17.850.000 din izdatkov. S preostalimi sredstvi mora podružnica še kriti stroške popustov za oddihe in izlete in pa sredstva sindikalnih odborov pri Tovarniškem odboru.

Sestnajst diskutantov, ki je dopolnjevalo referat in se kritično ozrlo na posamezna dejstva, ki v referatu niso bila tako močno obdelana, je dokaz, da jeseniški delavec le budno spremlja dogodke doma in po svetu, zato je zdaj naša naloga, da te njihove pripombe obdelamo ter jih poskušamo po naših močeh na določenih forumih tudi izposlovati. Diskutantje so v glavnem pokazali pomanjkljivosti v zvezi z družbenim upravljanjem in nizkim življenjskim standardom ter vse prevelikim vmešavanjem posameznih forumov v konkretno delo posameznih vprašanj našega upravljanja. Nadalje smatrajo, da bi morali predstavniki MLO in OLO večkrat obiskati sestanke našega DS ter bi s skupnimi močmi odstranjevali težave, ki so nam na potu. Mnogo slabe volje dela prezgoden sklep o ukinitvi premijskega pravilnika, to pa zaradi tega, ker še do sedaj nismo mogli izdelati novega pravilnika v celoti. Glede pravilne tarifne politike smatrajo za nujno, da komisija zaljuči z delom popisa delovnih mest in s tem končno veljavno določi pravilnost nagrajevanja.

Precej obširno je poročal član tarifne komisije o delu te komisije, o težavah, ki jih ima ta komisija ter o nešteti urah, ki so jih potrebovali za izgotovitev sedaj obstoječega pravilnika, ki se sklada s pravilnikom Udruženja železarn, s katerim pa se ne strinja komisija za plače pri Okrajnem LO v Kranju. Pripominja pa, da je tak način premiranja bistveno drugačen od prejšnjih, je pa pravilen in natančen, ker določa točno premijsko osnovo za vsakega upravičenca posebej. Nadalje ugotavlja, da bo v Železarni normiranih ca. 70% most, je pa zaradi pomanjkanja delovne sile padla proizvodnja. Vsekakor bo treba, da se tarifna politika vskladi s posameznimi panogami lažje industrije, saj so tarifne postavke za enaka ali podobna delovna mesta precej različne.

Mnogo govora je bilo o pobegu čez mejo, čigar vzroki so v glavnem v avanturizmu, na drugi strani pa premala zavednost mladincev. Resnica je, da so to le v večji meri ljudje, ki v življenju še niso izkušeni in ni tega pripisovati politični situaciji v kolektivu. Kritika, ki je padla na račun naše železnice, je delno upravičena. Upa-

mo pa, da bo vozni red usklajen s predlogom našega sindikata, čim bo to železnici zaradi malega voznega parka omogočeno. Iznešena kritika na račun naših kantin v obratih je pravilna in bo sindikalni odbor zastavil vse sile, da se te pomanjkljivosti v kantinah odstrani. Posamezni člani ugotavljajo, da okrožnica s strani direkcije o dopustih ni najboljša, ker je delavstvo rabilo svoje dopuste večji del za svoje potrebe, kot na primer napravljanje drv za zimo ter ostalega priložnostnega dela, ki gredo na rovaš nizkega življenjskega standarda.

Plačevanje sindikalne članarine ni najboljša, pa tudi predlog, da bi mezdni urad odtegoval članarino, ni našel pravega odziva. Smatram pa, da bo z ureditvijo plačilnega sistema rešeno tudi to vprašanje. Kritika, da je premoла storjenega za dvig nameštenskega kadra, ker zaradi vseh mogočih težav mnogi niso dovršili zaželenih šol, delajo pa na takih mestih, v zadovoljstvo vseh, je upravičljiva in se bo treba zanje zavzeti, da ne bodo prizadeti pri upokojitvi.

Misel, da bi podjetje krilo stroške najemnine prostorov in naših domov sindikalne podružnice, smatrajo delegati za pravilno, saj smo konec koncev vsi eno. Na koncu je dolžnost kolektiva kot uprave naše Železarn, da si postavimo nov kulturni dom, ki bo odgovarjal našim kulturnim potrebam. Sekretar Mestnega komiteja sicer v bistvu soglaša z diskutanti in je nakazal sam nekaj važnih stvari, ugotavlja pa, da se še kaže vedno večja tendenca uresničitve individualnih teženj, ki so ločene od družbenih. V našem sistemu je nemogoče doseči individualen interes, ki ni v okviru splošnega družbenega interesa. Prav zato je nujno, da pri vsakem delu tolmačimo svoje interese, v kakšnem smislu bi se moralo razvijati delo naših sindikalnih odborov. Iz tega izhaja problem tarifne politike in nerazumevanja med okrajnimi komisijami. Z reševanjem nesoglasij bomo tudi ta vprašanja razčistili, uvedba tehničnih norm nam bo pa pri tem mnogo pomagala, ker doslej imamo le v obratih takozvane „izkustvene“ norme. Ves sistem plačevanja je trebu urediti tako, da bo delavec pravilno nagrajen za svoje delo.

Zaključno besedo diskutantov pa je imel sekretar Okrajnega komiteja ZKS tov. Zlatnar, ki je med drugim dejal tudi to, da takšnega stanja glede problemov, katere so nakazali na konferenci ne kaže podcenjevati ter je treba napeti vse sile, da se vse to čimprej popravi. Nadalje ugotavlja, da so vzroki nezadovoljstva gospodarski problemi in vodenje tovarne naznotraj in vpra-

šanje pravičnega nagrajevanja delovnega človeka. Na današnji konferenci je bilo priudeležencih dosti premalo zainteresiranosti. Vse čaka, da bodo upravni organi vse te probleme rešili. Zašli smo v slepi tir, ker smo začeli obravnavati stvari na široko. Konkretno pa nismo uredili tako, kot bi bilo potrebno.

V sedanjem gospodarskem sistemu smo naleteli na finančno ekonomske težave zaradi investicij in zmanjšanja investicijskega kredita. Dobiček Železarne je, kot kažejo instrumenti, manjši, fondi so pa obremenjeni z novimi obveznostmi in to zaradi poravnave računov lanskih in letošnjih potreb. Samo dejstvo, da je dobiček manjši, je vodstvo tovarne zmedlo, premalo so upoštevali nove razmere, kljub temu pa so

nadaljevali z investicijskimi gradnjami. Vprašanje je, kako bo Železarna to izvedla in plačala dela, ki jih ima naročena pri drugih podjetjih. Kritično stanje je nadalje z vzdrževalnimi stroški. Te težave pa niso samo v Železarni, ampak v okraju sploh, ker sta Hidrocentrala Moste in Železarna Jesenice vplivali s tem, da za vse preostale investicije v okraju ostane le 5 in pol milijona dinarjev.

Na koncu menim, da je skrajni čas, da se sindikat, partijska organizacija in ostali politični činitelji potrudimo, da bo uprava Železarne skupno s člani delavskega upravljanja rešila pereča vprašanja in dokazala, da problemi niso tako veliki in nerešljivi, ter da se da delovnemu človeku to, kar po svojem delu tudi zasluži.

Navodila za analitično oceno uslužbencev

1. Tolmačenje:

Pred popisom je potrebno tolmačiti namen in metodo izvedbe. Postopek mora biti jasen v vseh oblikah.

2. Komisija za ocenitev:

Potrebna je za to odgovarjajoča strokovna komisija, katera mora imeti ves material preštudiran po vseh linijah. Predpogoj za uspeh ocenitve je, da imajo tisti, ki so zadolženi, dovolj izkušenj na tem polju in se zavedajo odgovornosti.

3. Predpriprava:

Potrebna je lista delovnih mest uslužbencev v podjetjih. Ker regularno število delovnih mest ne odgovarja številu zaposlenih (več zaposlenih na istem delovnem mestu), je potrebno tudi označiti na tej listi število zaposlenih.

4. Popis delovnega mesta:

Da proučimo lahko razmerje in nastopajoče spremembe dejavnosti, ugotovimo, da je potrebno vsako delovno mesto popisati po istem kriteriju (normalno delo). Rezultati ostanejo v veljavi toliko časa, dokler se razmere tehnično ne spremenijo na delovnem mestu. Popis se izvrši na listu po posebnih navodilih. Popis sam pa ne sme vsebovati že neke presoje, ampak sestoji iz same dejavnosti in poteka dela.

Pri uslužbencih nastopajo iste karakteristike, kakor pri delavcih. Novi sta samo: znanje občevarjanja in spretnost izražanja ter disponiranje (sposobnost za organizacijo dela).

Lahko pa na več načinov izvršimo popis delovnega mesta:

A. Direktno z izpraševanjem:

Uslužbenec svoje delovno mesto popiše pred komisijo sam, na isti način kakor se vrši popis delovnih mest fizičnih delavcev.

Predpostavljeni in sindikalna podružnica pa morajo prekontrolirati popis, tako da dobi končno formo. Za dokončno formulacijo in oceno je potrebno napraviti formular s planom zaposlitve za nadaljnjo ocenitev.

B. Indirektno z izpraševanjem predpostavljenega:

Tu popiše delovno mesto predpostavljeni sam s sodelovanjem uslužbencev. V ostalem je delo isto kot pod A.

5. Navodila za ocenitev delovnega mesta:

a) Najprej sortiramo vsa popisana delovna mesta po zahtevah. Prvo je sortiranje po strokovnem znanju.

Za to prvo karakteristiko so vsa delovna mesta tako sortirana, da zložimo enaka po strokovnem znanju skupaj in jih označimo s črkami a, b, itd. Primer za sortiranje naj bo naslednji:

Karakteristika „strokovno znanje“

označba delovnega mesta	sortacija
mezdni računovodja	I
luknjač kartic	h
obratni računovodja	e
obratovodja	b
itd.	

Priključno temu delovna mesta sortiramo tako, da istoimenske črke združujemo in uredimo po abecedi. Tako dobimo približno zaporedje vseh delovnih mest podjetja. Ko jih ocenimo, lahko primerjamo in izvršimo eventuelne popravke.

b) Določitev ključnih delovnih mest se izvrši iz gornje sortacije celotnega podjetja tako, da izvēčemo po posameznih karakteristikah najvišje in najnižje ocenjeno delovno mesto.

c) Ključna delovna mesta bodo po težini številčno ocenjena takole:

Vsako ključno delovno mesto se po ran- gu vsake karakteristike oceni in to številčno.

Iz dobljenih stopenj se iz tablice za o- ceno karakteristike „strokovno znanje“ dobi odgovarjajoča stopnja, ocena, ki bo vneše- na v obrazcu.

d) Sedaj se izvrši preizkušnja s primer- javo. To izvršimo tako, da napišemo de- lovna mesta za odgovarjajočo karakteristi- ko tako, da je najvišje na prvem mestu, najnižje na zadnjem. Tako preizkusimo na osnovi izkustva pravilnost zaporedja in iz- vedemo eventuelne popravke.

Na ta način obravnavamo karakteristiko za karakteristiko, vsako za sebe.

Potrebno je, da vedno obravnavamo po- samezno karaktiristiko. Napačno je obra- navati delovno mesto po vseh karakteristi- kah naenkrat, ker s tem zavajamo sami sebe s končnim rezultatom. Popravke se dela pri vsaki karakteristiki za sebe, dru- gače se nam napaka potegne skozi celotno ocenitev.

e) Ocenitev vseh ostalih delovnih mest se na isti način v podjetju oceni in preiz- kusi, kakor je opisano pod c) in d). Ocen- itev sedaj ni več težavna, ker je gornja in spodnja meja s ključnimi delovnimi mesti postavljena in določena.

f) Ko so vsa delovna mesta ocenjena na zgoraj opisani način, se vse ocene sešteje- jo. Vsota vseh ocen je potem iskana mera za težino dela delovnega mesta uslužbenca in s tem je ocenitev končana.

Iz točne analize dela je šele možna pravilna ocenitev dela. Pravilna ocenitev pa je pod- laga pravilnemu in pravičnemu nagrajeva- nju delavcev in uslužbencev.

Plavžarji na Stari Savi

Vloga in notranji problemi sindikalne organizacije v podjetju

*Preds. sind. podružnice
Tone Pintar*

Urediti je treba odnos obratnih sindikalnih odborov do skupnega delavskega sveta preko organizacije časovnih skupnih posvetovanj sindikalnih odborov v okviru grupe obratov po vprašanih dela skupnih delavskih svetov.

Glede na samo delo sindikalnih odborov po obratih nastopa niz vprašanj, ki ostajajo nerešena ali zanemarjena. Potrebno je, da se naša sindikalna vodstva bolje poznajo z delom HTZ, organizacijo dela obrata, produktivnostjo, normnim cenikom itd. Posebno pozornost pa je potrebno posvetiti organizaciji sindikalnih sestankov. Sedanja udeležba na teh sestankih ne odgovarja, kar je vzrok v enoličnosti in slabi pripravljenosti sestankov samih in pa ob vedno zamujenih prilikah sklicanja sestanka ob važnih spremembah in akcijah v podjetju samem, kar bi naše članstvo brez dvoma zanimalo.

Pri reševanju tarifne politike, posebno pri uvajanju premijskih pravilnikov je potrebno hitreje delo. Kljub v začetku leta jasno postavljenemu stališču sindikalne organizacije in tovarniškega odbora do tega vprašanja, smo več ali manj to prepustili v reševanje samo komisiji. Naš sedanji nagravelni sistem se je vendar le nekoliko približal plačilu po učinku dela, toda še zdaleč ni rešil vseh perečih vprašanj in je potrebno še ogromno dela in to predvsem pri ocenitvi delovnih mest, s tem v zvezi normativah stvarnih potreb delovne sile, kar bi pa hitreje rešil tudi izpolnjeni tarifni sistem, kateri naj bi stimulatивно vplival na samo proizvodnost dela. Napačno bi bilo kriviti za vse nevšečnosti, ki jih imamo pri naši tarifni politiki, samo družbo in neizgrajenost gospodarskih ukrepov, ko pa še nismo sami mobilizirali vseh notranjih rezerv, ki so še precejšnje, od pomanjkljive organizacije dela izkoriščanja kapacitet, štednje materiala do nepotrebne prekomernega trošenja delovne sile.

Sindikalna organizacija mora v bodoče skrbneje pripravljati organizacijo raznih izletov članstva ter razporejanja članov na oddih v naše domove. V letošnjem letu ne priporočamo organiziranje daljših izletov, ker se pri sedanjih pogojih prevoznih troših za le-te preveč sredstev in zajame premalo število članov kolektiva. Izleti naj bi se organizirali v bližnjo okolico. Sindikalna podružnica je pri tem napravila tudi določene spremembe glede trošenja sredstev za izlete. Sindikalni odbori so dolžni pri tem iskati določeno organizacijsko in politično

korist v cilju zblíževanja članstva, solidarnosti in povezanosti s sindikalno organizacijo. Razpored na oddihe je mnogokrat vzrok negodovanja članstva, kar pa smatram, da je nepotrebno, če bi se odbori in članstvo pravilno sporazumeli. Vedeti moramo, da je sindikalna podružnica vložila ogromna sredstva v organizacijo čim udobnejšega oddiha članov kolektiva, poleg tega je centralni delavski svet nakazal precejšnjo vsoto, da čimveč članov koristi svoj letni dopust ob morju. Seveda tu ne gre samo za mesece julij in avgust in je razpored napravljen za štiri mesece, kar mora vsakdo upoštevati.

Pri sindikalni organizaciji prihaja v poštev tudi plačevanje članskega prispevka oz. članarine. Stanje pri tem ni zadovoljivo, ker se dogajajo razne nepravilnosti, neredno plačevanje, neupoštevanje lestvic za plačevanje itd. Članarina se plačuje po lestvici od celotnega zaslužka tako za normo%, premijo in nadurami.

Lestvica je sledeča:

od zaslužka		
	do 6.000 din	30 din
od 6.001 din	do 8.000 din	50 din
od 8.001 din	do 12.000 din	80 din
od 12.001 din	do 16.000 din	110 din
od 16.001 din	do 20.000 din	140 din
od 20.001 din	do 25.000 din	170 din
	nad 25.000 din	200 din

Opaža se neupoštevanje lestvice v nekaterih obratih in pri članih z nad 12.000 din zaslužka, kar vsekakor ni primerno z ozirom na ostale, ki v redu izvršujejo svojo dolžnost do sindikalne organizacije. Prav tako je mnogo zaostankov in nekateri tovariši, ko te zaostanke plačujejo, dajo pavšalni znesek 50 din.

Na osnovi tega je Tovarniški odbor prišel do zaključka, da bi se organiziralo pobiranje članarine preko mezdnih list. S tem v zvezi se na obratnih sestankih razpravlja, poleg tega pa bo slehernemu članu sindikata dana pola, na kateri se bo izjasnil, ali privoli v pobiranje preko mezdnih list, t. j. na mezdnem uradu. Vsekakor bo tak način plačevanja članarine organizacijsko sprostil naše zaupnike in omogočil rednejše poslovanje podružnice. Prepričan sem, da naši redni člani ne bodo imeli posebnih pripomb pri tem, neredni se bodo pač morali s tem sprijazniti ali pa sindikalni organi-

zaciji pokazati hrbet. Pri tem je treba poudariti, da bo pri sedanjem številu članstva pridobila podružnica v celoti ca 400.000 din, od tega sindikalni odbori okoli 200.000 din.

Pri tovarniškem odboru in pri obratnih odborih so določena sredstva namenjena za podporo članstva v slučaju izrednih težav, za časa bolezni itd. Potrebno je, da so člani seznanjeni s trošenjem teh sredstev, katerim so bila dodeljena. Sindikalni odbori so udeleženi pri članarini s 15%. Če blagajniki ne odvedejo članarine na Tovarniški odbor do 25. v mesecu, ta udeležba za dotični mesec odpade. To je ukrep, ki omogoča, da se zbere članarina v določenem ča-

su. Od teh 15% smejo odbori uporabiti po pravilih podružnice:

- 5% za podporre članstvu,
- 8% za kulturno prosvetno delo, izlete itd.
- 2% za ostalo poslovanje odborov.

Izredni dohodki gredo ali v določene namene, za kar so bili ustvarjeni, ali za kulturo in prosveto in izlete.

Ta prispevek je dan članom sindikata v razmišljanje z željo, da tudi sami prispevajo svoj delež k pravilnemu delu sindikalne organizacije, preko našega lista pa naj nenehno posredujejo svoje pripombe in predloge ter kritične ocene o delu in problemih v podjetju. Le na takšen način si bomo zagotovili uspehe pri delu.

Zakaj imamo tečaje o poučevanju

Andrej Dolinar

Vodilnim osebam v proizvodnji se mnogokrat pripeti, da morajo reševati probleme, ki niso povezani z njihovim strokovnim znanjem. Reševanje teh problemov jim nalaga njihov položaj v podjetju. Nekateri ljudje zanjejo uspehe pri tem, podrejeni jih cenijo in prav tako tudi družbeni, gospodarski in ostali forumi. Celo oni, ki se razlikujejo od njih v mišljenju, čustvovanju in hotenju jim običajno priznavajo lastnosti in sposobnosti, katere jih poleg njihovega

strokovnega znanja in izkušenj usposablja jo za premagovanje težav, na katere naletijo v svojem javnem in privatnem življenju.

Za proizvodnjo je velikega pomena, ali so si vodilne osebe v večji ali vsaj manjši meri razvile ali pridobile sposobnosti, kakršne zahteva od njih proces visoko razvite produkcije. Ta si namreč prizadeva, da bi bil „pravi človek na pravem mestu“. Vodilna oseba je v proizvodnji oni, katerega naloga je voditi podjetje in po potrebi kon-

Udeleženci tečaja pri študiju — Foto France Torkar

Pred kratkim so nas obiskali člani francoske sindikalne delegacije, gostje so si ogledali tovarno in tehniški muzej
Foto Torkar

troilirati, vsklajati ali voditi delo ostalih oseb. Kot tak je tudi odgovoren, da v svojem lastnem sektorju doseže določeno proizvodnjo.

Metoda PIV (praktično izobraževanje vodilnih oseb) nam danes že omogoča, da si lahko ves vodilni kader našega podjetja poleg svojega strokovnega znanja razvije in pridobi tudi sposobnosti, kako voditi človeka, kako izboljšati odnose med ljudmi, kako pristopati in razumeti svoje osebje; daje mu možnost, da razvije sposobnost izboljšati delovne metode, da bodo surovine, material in vloženi trud najboljše izkoriščeni. Vodilna oseba mora tudi vedeti, kako bo svoje znanje najlažje in najhitreje prenašala na druge, kako si bo razvila ali pridobila sposobnost proučevanja.

Zavod za proučevanje organizacije dela in varnosti pri delu LRS v Ljubljani je pripravil ustrezne ločene programe za navedene sposobnosti. V naši železarni smo pričeli s proučevanjem programa, ki je namenjen sposobnosti poučevanja. Udeleženci tečajev se postopoma seznanjajo s tem, kako je mogoče človeka pravilno naučiti operacij, ki se nanašajo na fizično ali umsko delo, kako se na jasen način izda delovni nalog, izrazi kak predlog za izboljšanje, izdelava poročilo ali izrazi kak osebni problem.

Obravnava tudi pravičen pristop do človeka, katerega poučujemo, ali mu dajemo nalog, skratka, kako naj občuje z ljudmi vodilna oseba v podjetju.

Metoda poučevanja, ki jo vsebuje ta program, je nastala v tej obliki po dolgoletnih izkušnjah in sodelovanju strokovnjakov različnih področij. Zajema vse bistvene elemente, ki so potrebni s pedagoškega, psihološkega in strokovnega vidika. Tako je mogoče v najkrajšem času na sistematičen, logičen in vsakomur dostopen način prenašati znanje enega človeka na drugega. Zahteva od človeka samo, da želi in hoče postati dober vodja v svojem sektorju, da ga bodo ljudje cenili ne samo zato, ker veliko zna in ve, ker je pošten, temveč tudi zato, ker je sposoben svoje znanje in izkušnje na lep način vedno posredovati in prenašati svoji okolici in podrejenim. On bo v resnici okrog sebe vzdigal dobre delavce, ki bodo s svojim strokovnim znanjem sposobni reševati vse naloge, ki jih naraščajoča proizvodnja nalaga.

Tečaji, ki so se končali, so pokazali potrebo po takem izobraževanju vodilnega kadra. Vedeti pa moramo, da nobena metoda, če je še tako dobra in učinkovita, ne bo rodila uspeha, če jo tisti, ki jo pozna, ne uporablja, če ta metoda ne postane stalen način njegovega dela.

Nevarnosti in zaščita pred plavžnim plinom

B. Svetlin

Med plini, ki jih poznamo v industriji kot tehnične kurilne pline za segrevanje toplotnih agregatov, sta generatorski in plavžni plin zaradi vsebujočega ogljikovega monoksida (kemična oznaka CO) nevarna zdravju in življenju zaposlenih delavcev in je zato namen tega članka, da se bliže seznanimo z lastnostmi in nevarnostmi teh plinov ter varnostnimi ukrepi pri delu z njimi.

V plavžnem in generatorskem plinu je ogljikov monoksid največji prisajalec toplote pri izgorevanju plina. Plavžni plin nastaja pri izgorevanju koksa in redukcije rude v plavžih in se kot sekundarni produkt uporablja za kurjenje apnenic, pražilnih peči, cowperjev, parnih kotlov, sušilnic in pri pražilnem stroju. Plavžni plin vsebuje 27–30% CO. V generatorjih se vplinja premog bodisi z vodno paro ali pa mešano z zrakom in vodno paro. Produkt vplinenega premoga je generatorski plin, ki vsebuje 23–29% CO. Generatorski plin se uporablja za kurjenje SM-peči, žarilnih peči in sušilnice.

Nastajanje CO je zvezano z vsakim zgorevanjem, pri katerem ni zadostne količine zraka za popolno zgorevanje snovi, ki vsebuje ogljik. Ogljikov monoksid je plin brez duha, okusa in barve; na zraku zgoreva z modrim plamenom. Plavžni plin je praktično enako težak kot zrak, generatorski plin pa je nekoliko lažji. Čeprav sta si generatorski in plavžni plin po količini CO zelo podobna, je vendar plavžni plin bolj nevaren. Očiščen plavžni plin je podedoval lastnosti ogljikovega monoksida in je brez barve in duha, pri vdihu pa čutimo na kotih ustnic nekoliko slaček okus, ki pa ni podoben okusu sladkorja. Zaradi omenjenih lastnosti plavžnega plina je potrebna večja previdnost pri vseh delovnih mestih, ki imajo opravke oziroma kontakt s plavžnim plinom, prav tako pa so potrebni strogi varnostni ukrepi pri delu.

Zavoljo izredne važnosti, da seznanimo celoten kolektiv z nevarnostmi zastrupitve s plavžnim plinom (CO), ki lahko nastopi v vsakem oddelku železarne, kjer se uporablja plavžni plin kot sredstvo za segrevanje, sušenje ali slično, je naš namen, da navedemo par primerov možnosti zastrupitve in varnostne ukrepe za preprečenje zastrupitev.

ZASTRUPITEV S PLAVŽNIM PLINOM

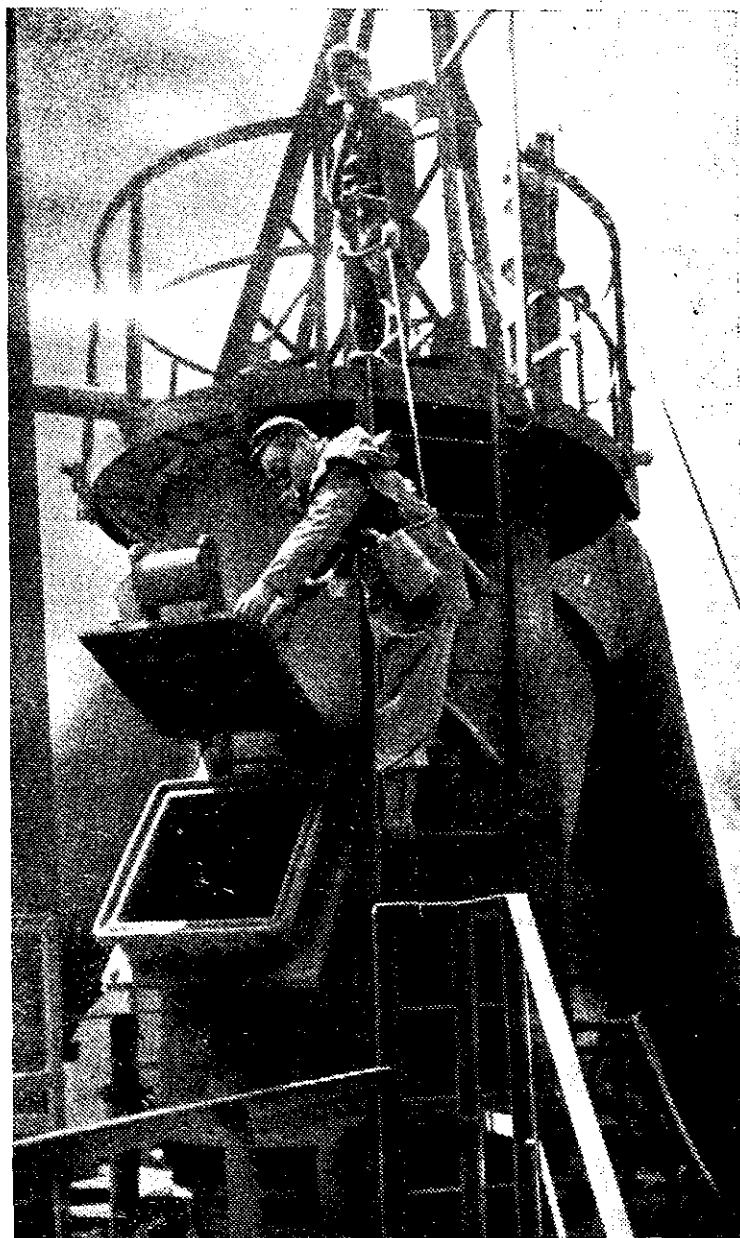
Začetni znaki zastrupitve so: občutek težke glave, bolečine v temenu (mali možgani) omotičnost, šibenje kolen in mlahavost udov. Če se pri delu opazijo ti znaki in je delovno mesto v bližini plinovoda ali plinskih naprav, je verjetnost, da je nastopila delna zastrupitev s plavžnim plinom. Zato je nujno treba zapustiti delovno

mesto in javiti nadrejenim možnost prisotnosti plavžnega ali generatorskega plina. Pripominjamo tudi, da je vinjenost zelo nevarna pri plavžnem plinu. Če delavec pije alkohol in pride v dotik s plavžnim plinom, je veliko večja možnost zastrupitve, kajti plavžni plin (CO) in alkohol razkrajata krvne celice v telesu. Pri vdihavanju čistega zraka se kisik (O) iz zraka spaja s snovjo, ki se imenuje hemoglobin in tvori oxihemoglobin. Pri

delavca na nevarnost in možnost zastrupitve. Zato je nujno, da se nihče ne zadržuje v območju plinovodov in plinskih naprav. Ker pa obstojijo delovna mesta, ki se nahajajo v območju plinskih naprav (aglomeracija in rudarna obrata Plavž), so nameščene signalne naprave in je potrebno vse zvočne znake brezpogojno upoštevati. Ti znaki so sledeči: »Več kratkih piskov z zračno piščalko oziroma električno hupo je znak nevarnosti, en-

**Pravilno
zavarovan
delavec z
CO cedilom
pri delu na
plinskih
napravah**

Foto
France
Torkar

vdihavanju zraka pomešanega s plavžnim plinom se ogljikov monoksid (CO) veže s hemoglobinom v spojino carbohemoglobin. Carbohemoglobin se veliko težje razkroji in je s tem onemogočena oddaja kisika po telesu z oksihemoglobinom, ker je gotova količina (odvisno od stopnje zastrupitve) hemoglobina vezana z ogljikovim monoksidom (CO).

Povsod tam, kjer je nevarnost prisotnosti plavžnega plina, so nameščeni opozorilni napisi rumene barve: »Pozor, plin!«, ki opozarjajo slehernega

kratni dolgi pisk pa je znak prenehanja nevarnosti. Na dani znak nevarnosti je treba ogroženi prostor takoj zapustiti in počakati na zračnem prostoru danega znaka za konec nevarnosti.

VARNOSTNI UKREPI IN OPIS ZAŠČITNIH SREDSTEV PROTI PLAVŽNEMU PLINU

Vsaka manipulacija na plinovodih in plinskih napravah plavžnega plina posameznikov je prepovedana. Vsa

deja na plinovodih in plinskih napravah lahko opravlja samo posebna strokovno usposobljena skupina, ki pripada obratu Plavž. Vso eventuelne nastale okvare je treba javiti tej skupini.

Eventuelno zastrupljenje s plavžnim plinom je treba takoj javiti rešilni postaji, da ukrene vse potrebno za reševanje zastrupljenca.

OPIS IN SPLOŠNA NAVODILA UPORABE ZAŠČITNIH DIHALNIH APARATOV

Zaščitni aparati, ki pridejo v poštev za delo v plinski atmosferi so: dihalna cev, CO-cedilo in Dräger aparat. Vsak od teh aparatov se lahko uporablja v določenih okoliščinah.

Dihalna cev sestoji iz gumijaste cevi, pri kateri je stena ojačena s špiralno žico. Na enem koncu dolge cevi se nahaja cedilo za prah, na drugem koncu pa nastavek za priklopitev na kratko dihalno cev z ustnikom. Kratko dihalno cev nosi delavec pri delu na sebi. Dihalna cev se lahko uporablja pri vsaki koncentraciji plina, ako se delo vrši na mestu, brez premikanja in ni preveč oddaljeno od čiste atmosfere. Če je cev predolga, delavec ne more premagati upora v cevi in se tedaj uporabljajo druga zaščitna sredstva. Konec cevi s cedilom za prah se mora namestiti na tako

oddaljen prostor proti smeri vetra, da plin ne more vstopiti v dihalno cev. Na ta način je delavec popolnoma izoliran od zapljinjenega prostora. **Dihalna cev ne absorbira ogljikovega MONOKSIDA (CO) plina, temveč izolira, pred vdihavanjem.**

CO — cedilo ima kratko dihalno cev z ustnikom in tako imenovano kalijevo patrono, ki ima 2 odprtini. Zgornja se uporabi za priključke na dihalno cev, skozi spodnjo pa vstopa zrak s plinom, ki ga kalijeve patrona očisti. Delavec, opremljen z CO-cedilom, se lahko giblje po manj zastrupljenem prostoru toliko časa, da se mu kalijeve patrona prične greti, kar otežkoča normalno dihanje. Tedaj mora takoj zapustiti zapljinjeni prostor. Kalijeve patrona ima življenjsko dobo največ 20 ur. Zavoljo evidence in večje sigurnosti posameznika je nujno potrebno, da se vpisuje točen čas uporabe CO-cedila na zato določenem prostoru, ki je na patroni. Kalijevo patrono lahko kontroliramo tudi tako, da jo pretresemo; če slišimo v patroni šumenje koščkov, je še uporabna, v nasprotnem primeru pa ne. Pri uporabi CO-cedila atmosfera ne sme biti preveč zapljinjena.

Dräger — CO filter. Ta aparat sestoji iz več delov, ki so zaprti v pločevinasti omarici. Omarico nosi delavec na hrbtu. Aparat ima 2 gumijaste

cevi (vdihhalno in izdihhalno), ki sta spojeni pri ustniku. V omarici je vdihhalna cev, nastavljena na dihalno vrečico, ki je zvezana s kisikovo bombico. Med dihalno vrečico in bombico je reducirni ventil, s katerim reguliramo dotok kisika. Kisikova bombica ima manometer, ki kaže pritisk. Pritisk v bombici ne sme pasti pod 20 atm. Zato je tudi vgrajena opozorilna zvočna naprava, ki opozarja, da je padel tlak v bombici pod 20 atm. In je potrebno takoj zapustiti zapljinjeni prostor. Druga, izdihhalna cev je nastavljena na kalijevo patrono, katera razkraja izdihalni zrak ter absorbira CO, dušik (N) in odvišni kisik (O) pa propušča v dihalno vrečico. Ta aparat služi za uporabo v močno zapljinjenem prostoru in je delavec, opremljen z njim, popolnoma neodvisen od zunanje okolice. Najdlje ga smemo uporabljati eno uro.

Pri vsaki uporabi teh aparatov je potrebno klicati spremljevalca-gasilca, ki bo delavca pravilno in varno opremil za delo v zapljinjenem prostoru. V primeru, da ima delavec defektno zobovje, posebno podčelnike, ne more uporabljati ustnikov pri zaščiti proti plinu, pač pa mora uporabiti zato odgovarjajočo masko.

Spodnja tabela navaja primere koncentracije plina, uporabo zaščitnih sredstev in vpliv ogljikovega monoksida (CO) na organizem človeka.

% CO v zraku:	Zastrupitev:	Zaščitna sredstva:
0,01%	spodnja meja zastrupitve	še ni potrebno zaščitno sredstvo pri delu
0,01—0,04%	pri daljšem bivanju brez zaščitnega sredstva že smrtno nevarno	Nujno potrebna uporaba CO cedila ali dihalne cevi
pri 0,1%	že pri krajšem vdihavanju smrtno nevarno	Uporaba CO-cedila največ 1 minuto, za daljšo dobo Dräger-aparat
pri 0,5%	smrtno nevarno tudi za trenutni vdih	Nujna uporaba Dräger aparata

Procent CO v zraku ugotavljamo s posebnim aparatom, ki ga ima na razpolago HTZ (higiensko tehnična zaščita dela).

Pri delu v zapljinjenem zraku je potrebno vedno upoštevati navodila in jih točno izvajati. Posebno važnost je treba polagati na zvočne signale, ki so oddani le zaradi varnosti okolice.

Če bo disciplina delavcev v območju plinovodov in plinskih naprav popolna, smo lahko prepričani, da ne bo več nepotrebnih zastrupitev s plinom.

● Mladinci!

● Mladinke!

● Delavci!

● Delavke!

● Člani družbenih organizacij!

● Člani komunske skupnosti!

**»Železar« je vaše glasilo,
zato dopisujte v »Železarja«!**

Nekaj pripomb k naši anketi

Pred kratkim se je uredniški odbor našega glasila odločil za razpis ankete med svojimi bralci. Zaradi tega je bila v šesti številki Železarja priložena tudi anketna lista.

Takoj v začetku moramo povedati, da se nismo zmotili. 74% udeležencev naše ankete list odobrava ter se strinja z vsebino in tehnično opremo našega glasila. Nekateri naši bralci, posebno udeleženci ankete iz obrata siva livarna, želijo, da bi naš list posredoval svojim bralcem samo strokovne članke, medtem ko naj bi objavljanje ostalega gradiva opustili. Enkrat za vselej je treba povedati, da ima naš list mnogo večji delokrog in obseg in je poleg strokovnih člankov in razprav treba posredovati našim bralcem tudi politična, družbena in proizvodna dogajanja v Železarni kakor tudi gradivo s področja delavskega in družbenega upravljanja itd.

Priznati moramo, da so nam udeleženci ankete iz obratov: glavne pisarne, energijskega oddelka, komunalnega oddelka in elektro delavnice ter martinarne povedali svoje mnenje precej odkrito in objektivno ter nam svetovali več predlogov, ki jih kaže tudi resno upoštevati. Tako bomo morali v večji meri kakor doslej seznanjati naše bralce o tem, kako živijo delovni ljudje v drugih podjetjih, tako v tu- in inozemstvu. Nadaljevati bomo morali z objavljanjem strokovnih člankov in razprav, za katere vlada med našim delavstvom precejšnje zanimanje. V kolikor nam bo iz tehničnih razlogov mogoče, bomo začeli v doglednem času objavljati daljši roman, prav tako pa bomo skušali zadovoljiti naše bralke, uvesti pa nameravamo tudi kotiček za mlade Železarje.

Pri tretjem vprašanju naj bi naši bralci povedali svoje mnenje o vrednosti lista, z drugimi besedami povedano, v kakšni meri bralci cenijo naš delavski list. Odkrito povedano, na odtegljaje nismo mislili in tudi danes nimamo namena, da bi članom delovnega kolektiva, ki prejema naše glasilo na ta ali oni način, zaračunavali list. Številni udeleženci naše ankete so pravilno razumeli tretje vprašanje, njihovo mnenje pa je bilo, da bi 1 izvod našega lista imel približno vrednost 30 dinarjev, v kolikor pa bi izboljšali vsebino in tehnično opremo lista, pa bi se lahko vrednost lista nedvomno tudi povečala.

Ob zaključku moramo povedati tudi to, da nismo zadovoljni s številom prejetih anketnih list. Vse kaže, da so sindikalni odbori v obratih plavž, valjarne 2400, cevarne, predelovalni obrati, Javornik I in opekarne

podcenjevali važnost naše ankete in zelo malo storili za to, da bi iz teh velikih obratov dobili vsaj po en izvod izpolnjene anketne liste. Izgovori o dvoumno postavljenih vprašanjih ne držijo in niso na mestu. Sindikalnim organizacijam v obratih smo svetovali, naj pomagajo pri zbiranju izpolnjenih anketnih list, vendar moramo priznati, da smo v zgoraj navedenih obratih naleteli na gluha ušesa, kar velja tudi za nekatere druge obrate, kjer bi z nekoliko več volje in razumevanjem lahko prejeli večje število izpolnjenih anketnih list, tako da bi se njihovo število lahko povečalo od prejetih 128 izvodov na več tisoč, spričo dejstva, da smo med delavstvo v Železarni razdelili ca. 7000 anketnih list.

Kakor vse druge ankete, tako je bila tudi naša anketa koristna. Anketa je uspela kljub slabemu odzivu naših bralcev ter njenega podcenjevanja s strani sindikalnih odborov v nekaterih obratih. Naše uredništvo se bo potrudilo odslej v čim večji meri upoštevati predloge, nasvete in napotke svojih bralcev, tako da bo list kvalitetno boljši in ga bodo radi prebirali tudi nekateri črnogledi bralci iz sive livarne, saj po njihovem mnenju Železar doslej nima vrednosti in za njegovo izdajanje v glavnem niso zavzeti ter ga sploh niso prebirali. Udeležencem naše ankete iz sive livarne bi hkrati priporočali, da v večji meri kakor doslej sodelujejo s svojimi prispevki pri našem glasilu. Na ta način bomo dosegli večji uspeh, saj je treba priznati, da je bilo dosedanje urejevanje našega glasila prepuščeno le uredniškemu odboru, ki pa je imel za izpolnjevanje te naloge vse premalo sodelavcev v posameznih obratih Železarne. Prav bi bilo, da bi v slehernem obratu Železarne imeli vsaj enega tovariša — sodelavca, ki bi uredništvo našega lista seznanjal z novicami in problematiko svojega obrata, oddelka ali delavnice. To bi bila po našem mnenju najboljša pot k solidnemu urejevanju lista, v naslednji anketi, ki bi jo morda razpisali v doglednem času, pa bi naši bralci lahko napisali več kakor to, da je Železar suhoparen list.

Razpravljanje o naši anketi naj zaključimo z besedami: S skupnim sodelovanjem naš vseh bomo končno prebili led in naš delavski list Železar bo vsebinsko in tehnično urejen tako, da ga bo vesel sleherni bralec v našem železarskem kolektivu.

Uredništvo Železarja vabi bralce našega glasila, da v čim večji meri sodelujejo s svojimi prispevki pri nadaljnjem razpravljanju o naši anketi. Uredništvo Železarja

O nalogah in problemih Sveta za delo in delovna razmerja

Berti Brun, preds. sveta za del. razmerja, ObLO Jesenice

Na področju naše občine so sorazmerno precej razvite industrijska, obrtna in druge dejavnosti. Zaposlenih je približno 9000 delavcev in uslužbencev različnih strok in poklicev. Probleme in urejevanje delovnih odnosov rešuje svet za delo in delovna razmerja. Ta je eden novih družbeno-samoupravnih organov pri Občinskem ljudskem odboru. Komaj pa smo zaznamovali rojstvo tega organa, že smo se znašli pred vrsto nalog in problemov, ki so zaradi socialne

Da bi svet za delo in delovna razmerja zmogel vse te naloge, je v ta namen postavil nekatere komisije, ki rešujejo probleme brezposelnosti, zlasti ženske delovne sile, ki dalje skrbijo, kako ustrezno zaposlitvi invalide in zdravstveno šibke. Med važne naloge komisije sodi usmerjanje mladine v poklice in posredovanje dela, za kar skrbi upravni odbor na podlagi evidence prijavljenih za delo in tako rešuje najbolj ogrožene primere, zlasti iz vrst žena in mladine. Doslej šteje svet za delo in delovna razmerja s pomožnimi organi 42 članov, med njimi tudi arbitražni svet, ki rešuje spore iz področja delovnih odnosov.

Med bistvene naloge, ki jih svet za delo in delovna razmerja rešuje, sodi posredovanje dela in usmerjanje mladine v poklice. Znano je, da je na področju naše občine nezaposleno precejšnje število delovne sile, zlasti žena in mladine. Podjetja in ustanove so se sicer s prevzemom te naloge po upravnem odboru posredovalnice za delo razbremenile reševanja socialnih problemov. Ker teh ni malo, je bilo nujno pristopiti k sistematičnemu načinu reševanja brezposelnosti, ki zahteva od delodajalca red in disciplino oziroma spoštovanje predpisov, od delojemalca pa zaupanje do tega organa in objektivnost. S takim načinom dela smo odklonili primere, da so podjetja samovoljno sprejemala brez posredovalnice za delo delovno silo, ki je bila najmanj socialno ogrožena, medtem ko se je število prijavljencev na posredovalnici za delo množilo, predvsem ljudje, ki živijo v težkih gmotnih razmerah. Tak način dela omogoča, da sleherni primer brezposelne delovne sile pravilno in vsestransko ocenimo ter na predlog pristojne komisije in upravnega odbora posredujemo za delo.

Pred nami stoji v zvezi s to nalogo še vrsta nerešenih problemov. Trenutno še nismo v stanju vsega vedeti in reševati. Tu gre zlasti za število honorarnih zaposlitev, ki so stalnega ali začasnega značaja. V teh bi našli še nekaj mest za najbolj socialno ogrožene, četudi le za določen čas. Bavimo pa se z mislijo, kako na najbolj ustrezen način rešiti žensko delovno silo in pa mladino. Ta težko najde primerno zaposlitev, ker je med redkimi viri za zaposlitev delovne sile Železarna Jesenice. Z razširitvijo obrtne dejavnosti in uslužnostnih podjetij bi mogli še najbolje rešiti problem ženske delovne sile. Težava je tudi v tem, da je večina te delovne sile nekvalificirana in

V livni jami na Plavžu (Foto S. Smolej)

tematike izredno važni za našega delovnega človeka. Lahko trdimo, da rešujemo v okviru pristojnosti tega organa najbolj zanemarjena in nerešena vprašanja, ki so izredno pestra in važna.

Spričo te tematike sodim, da je naš Železar najbolj primeren list, ki naj več poroča s področja delovnih odnosov, o kadrovski politiki, o posredovanju dela, o usmerjanju mladine v poklice, o zaposlitvi invalidov in zdravstveno šibkih, o delovni varnosti in higienski zaščiti, tarifni politiki itd. Svet za delo in delovna razmerja se ukvarja z življenjsko zelo važnimi vprašanji, ki vsakodnevno zanimajo našega delovnega človeka. Urejevanje teh problemov, ki so dokaj žgoči, pomeni voditi brigo o našem delovnem človeku in izboljšati njegov socialni in materialni položaj. Iz tega ugotovimo, da je Svet za delo in delovna razmerja, odkar so se reorganizirale občine v družbeno samoupravne enote, upravičil svoje družbeno poslanstvo.

moramo zato misliti tudi na izobrazbo in strokovno kvalifikacijo naših žena.

Zategadelj je potreben problem breposelnosti reševati z ustreznimi gospodarskimi ukrepi, predvsem pa s pravilnim usmerjanjem mladine v poklice. Analiza namreč kaže, da je bila izbira poklica nenačrtna in se ni ozirala na potrebe našega gospodarstva. Imamo vrsto poklicev, ki so za mladino nezanimivi, čeravno v življenju potrebni. Pri izbiri poklica je zlasti važno, kako pristopimo k usmerjanju mladine v poklice in kako te napravimo zanimive in privlačne. Tu je potrebno dosti vztrajnega dela doma, v šoli in v družbenih ustanovah. t. j. poklicnega svetovanja, predno svetujemo mladini in jo usmerimo v poklice. Od pravilne izbire poklica je odvisna prihodnost mladine, sreča in zadovoljstvo pri delu in v življenju.

Med letom smo uspeli, da usmerjanje mladine poteka organizirano na podlagi prostih učnih mest, ki jih je dosti manj, kakor je število prijavljene mladine obojega spola. Težave pa so v tem, da mladina nima zadostne šolske izobrazbe, ki je pogoj za nadaljnjo strokovno izobrazbo. Spričo tega je ostalo precej veliko število nerazporejene mladine in prostih učnih mest, za katere se zahteva višja šolska izobrazba. Od števila nerazporejenih je največ ženske mladine, predvsem zaradi tega, ker je teh poklicev dosti manj. V ustanavljanju šol zlasti za ženske poklice kuharic, gospodinjskih pomočnic, negovalk itd. bi našli še najboljšo rešitev za prihodnost ženske mladine.

V državni in zasebni dejavnosti obstojajo precejšnje razlike glede odnosa do števila vajencev in pa glede izvajanja uredbe o vajencih. Število vajencev je v zasebni dejavnosti mnogo večje kakor v podjetjih in obrtni dejavnosti državnega sektorja. Imamo primere pri zasebnikih, da je vajencev 6 ali 7 na enega ali dva kvalificirana delavca. Take anomalije ugotavljamo le pri nekaterih poklicih kakor so: pleskarji, krojači, mizarji itd. Seveda gre tu za golo izkoriščanje vajencev, tako v prekomernem delovnem času, kakor tudi pri dajatvah, ki pripadajo vajencem po uredbi. Pri vajencih samih pa se ugotavlja premajhno zanimanje do poklica in dela, zaradi tega sodim, da niso šli v uk z veseljem do poklica, marveč le, da so starši tako ali drugače rešili problem otroka in otroških doklad.

Nas železarje zanima tudi, kako je z vzgojo kadra v MIS Železarne Jesenice. V zadnjih letih opazamo, da MIS vzgaja predvsem kovinarske poklice, ki so metalurška podjetja le vzdrževalnega značaja. Zanimalo nas je vprašanje, zakaj ta preorientacija

v zgolj kovinske poklice. Iz razpisa za šolsko leto 1956/57 je znano, da mora imeti kandidat 4 razrede gimnazije, izjemno tudi 3. Spričo razpisa in pa števila prijavljene mladine, ki želi v poklice, je bilo ugotovljeno, da ta nima zadostne izobrazbe, zaradi česar je nastal problem, kam z mladino, ki se v smislu razpisa ne more prijaviti.

So otroci naših delavcev, imajo stanovanje pri starših in so skoraj že vsi rojeni železarji. O tem na pristojnih mestih nihče ne razmišlja, čeravno gre za prihodnost podjetja in za pravilno vzgojo strokovnega kadra.

Zakaj šola ne vzgaja metalurških poklicev? Spričo finančne situacije in mačehovskega odnosa do šole je bila MIS prisiljena vzgajati za šolo najbolj rentabilne poklice, če je hotela obstojati. Danes gre za vprašanje, ali je to šola ali je to podjetje? Če je to šola, potem so produkt šole kadri. In taka šola ne more biti rentabilna. Ta rentabilnost se kasneje odraža v podjetju v višji strokovni izobrazbi in produktivnosti dela. V praksi pa smo hoteli od produkta šole še produkt. To vprašanje je potrebno resno in enkrat za vselej rešiti. Zaradi tega je nastal v podjetju problem: kam s vzdrževalnimi poklici? Za vse ni bilo mesta in tako so mladi delavci čakali na prosta mesta celo po več mesecev. Potrebni pa so nam metalurški poklici in to leto nam je uspelo, da smo z razumevanjem vodstva šole ustanovili razred za metalurške poklice in tako rešili mladino, ki želi v poklice. Vzgoja metalurških poklicev pa je v našem podjetju resen problem in naloga naše prihodnosti.

Karl Destovnik-Kajuh

V tovarni

Vse besede so bile besede
in gospod je še gospod ostal,
delavec bo kakor prej garal
in gospodom polnil skleda.

V prsih vre nam,
usta pa molčijo.
Danes še molčijo,
a privrelo bo iz prs,
iz prevročih prs,
bruhalo nam bo iz ust,
iz krvavih ust...!

Manifestacija slovenskega delavstva

16. IX. se bo v Kranju zbralo slovensko delavstvo na veličastni manifestaciji ob 20-letnici velikega stavkovnega gibanja v Sloveniji

Na manifestacijo slovenskega delavstva, ki bo ob dvajsetletnici velikega tekstilnega štrajka 16. septembra v Kranju, se ne pripravljajo samo tekstilni delavci, marveč celotno delavstvo Slovenije, saj je tekstilna stavka le vrh velikega stavkovnega gibanja, ki je zajelo slovensko delavstvo od leta 1933 dalje, višek pa doseglo leta 1936, ko je bilo od 1. januarja do 30. septembra kar 29 stavk, katerih se je udeležilo več kakor 16.000 slovenskih delavcev. V vse te stavke je delavstvo povedla komunistična partija, ki se je v Sloveniji v najtežjih letih monarhofašistične diktature začela konsolidirati in se boriti za enotnost delavskega razreda, razbitega in prizadetega zaradi gospodarske krize, ki je izbruhnila v tridesetih letih in katere bremena so kapitalisti zvalili na delavska pleča. Tisti, ki so doživeli leto 1932 pri Kranjski industrijski družbi na Jesenicah, se prav dobro spominjajo tistih dni. Westen je znižal mezde in da bi ustraševal delavstvo, ki je že itak trepetalo v negotovi borbi za delo in obstanek, je zaprl tovarno in ko jo je zopet odprl, vrgel šest sto delavcev na cesto, drugim pa znižal mezde, kakor je sam hotel. Tako je rešil zase vprašanje svetovne gospodarske krize in njeno breme zvalil na delavstvo, ki se v strahu za kruh ni drznilo upirati se. Svoj namen je dosegel toliko lažje, ker delavstvo ni bilo enotno v svojem boju.

Podobno in še slabše kakor na Jesenicah je bilo drugod. Pri gradbenih podjetjih in pri progovnih delavcih je mezda padla celo na šestnajst ali osemnajst dinarjev na dan. Kolikšna pa je bila na uro, je težko ugotoviti, ker mnoga podjetja še vedno niso imela osemurnega delavnika. V kranjskih tovarnah na primer so delali vse do leta 1936 po 10—12 ur dnevno. Torej ponekod delavska mezda ni dosegla niti dva dinarja na uro. Povprečna mezda v jeseniški tovarni pa je bila leta 1932 po uspelem Westnovem manevru štiri dinarje na uro. In to je bila še vedno najboljša delavska mezda v Jugoslaviji. Lahko si torej predstavljamo, kako bedno je bilo delavstvo plačano v drugih podjetjih.

Tako stanje ni moglo dolgo trajati. Delavstvo se je začelo osveščati in največjo vlogo pri tem je odigrala komunistična partija. V Sloveniji smo imeli srečo, da se je Partija konsolidirala že leta 1932, ko sta Edvard Kardelj in Boris Kidrič ustanovila

prvi Pokrajinski komite KPJ za Slovenijo. Novo slovensko pokrajinsko vodstvo pa takrat ni dobilo nobene zveze s takratnim CK KPJ, ki je sicer s svoje strani skušal snovati v Sloveniji komunistične skupine, pa jih je policijski terer naglo in sproti razbijal. Pač pa je novi Pokrajinski komite KPJ za Slovenijo že sredi leta 1932 vzpostavil zvezo s partijsko organizacijo v Zagrebu.

Komunistična partija Jugoslavije je preživljala takrat veliko notranjo krizo. Vodstvo je ob nastopu Živkovičeve diktature pozvalo komuniste na oboroženo vstajo, ki pa zaradi odmika partije od delovnih množic ni bila mogoča in — kakor je dejal tovariš Tito na V. kongresu KPJ — za Partijo celo samomorilska in pustolovska. To pustolovstvo je novo pokrajinsko vodstvo v Sloveniji zavrglo in likvidiralo nepravilno akcijsko parolo oborožene vstaje, ki jo je proklamiral CK, in je zamenjalo z razkrinkavanjem monarhofašistične diktature in z agitacijo za množični odpor proti njej.

Partijska organizacija v Sloveniji se je takrat predvsem notranje utrjevala in se širila. Pokrajinsko vodstvo je povežalo organizacije v Savskih revirjih, na Jesenicah, na Notranjskem, v Beli krajini, v Ptuj, v Rogaški Slatini in drugod. S temi organizacijami je začela že močneje vplivati na množične gospodarske akcije delovnega ljudstva in jih organizirati. Pričele so se zopet stavke, ki so bile včasih rezultat neposrednega delovanja partijske organizacije, ali pa so izbruhnile spontano in se je partijska organizacija z njimi povezala in jih vodila.

V tem obdobju je partijska organizacija vzpostavila solidne postojanke v URS-ovih sindikatih. V Sloveniji je opravil na tem področju pomembno delo tov. Franc Leskošek, ki je bil tedaj funkcionar kovinarskega sindikata in „Strokovne komisije“ za Slovenijo in je kot tak po eni strani neposredno organiziral množične delavske akcije, po drugi strani pa ustvarjal partijske zveze z borbenimi delavci v sindikalnih organizacijah in pomagal osvobajati sindikate oportunističnega vodstva.

Tako je bila konec leta 1932 partijska organizacija v Sloveniji že povsem obnovljena in s svojim bojem za pravice delovnega ljudstva utrjevala med njim svoj ugled, dasi je delovala ilegalno. Njena moč se je kazala v vedno pogostejših stavkah, ki so se začele leta 1933 in dosegle svoj višek leta 1936. Te

stavke so skovale enotnost delavskega razreda. Kako važna je bila ta enotnost, so pokazala šele vojna leta, ko je vodstvo osvobodilnega boja prevzel delavski razred in si tako priboril popolno osvoboditev v okviru socialistične družbe. Zato so stavke pred dvajsetimi leti tako važne in je zato prav, da se jih spomnimo z večjo manifestacijo, ki naj odkrije pot delavskega razreda v preteklosti, predvsem mladini, ki tistih časov ni doživljala in se jih ne spominja.

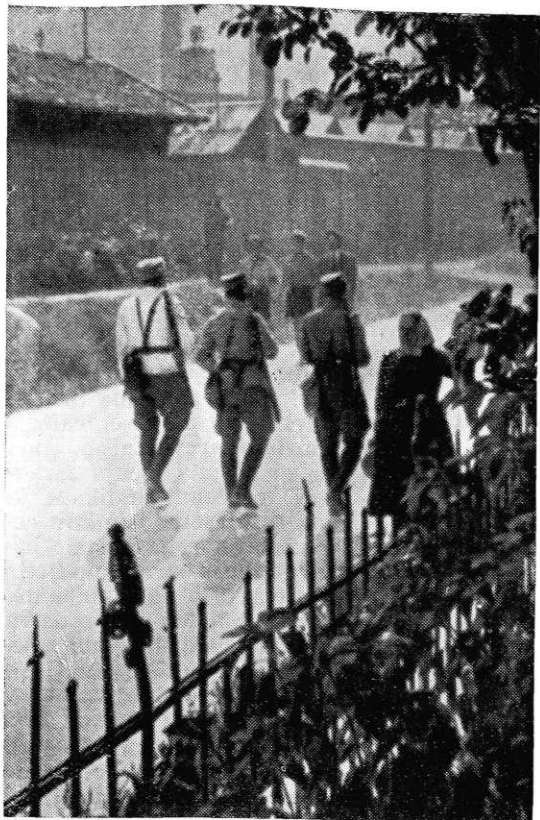
Delavska manifestacija v Kranju bo vseslovenska. Po pripravah, ki so v teku, lahko sklepamo, da se bo 16. septembra 1956 zbralo v Kranju več deset tisočev delavstva iz vse Slovenije. Tudi jeseniško delavstvo se bo te proslave udeležilo v velikem številu in tako manifestiralo delavsko solidarnost z drugimi slovenskimi delavci. Da bomo razumeli zgodovinsko ozadje te manifestacije, očrtajmo vsaj nekaj najvažnejših stavk iz tistih dni.

Začelo se je v zasavskih revirjih

Trbovlje so pred vojno slovele kot najbolj zaveden in revolucionaren delavski kraj. Prav tako kakor na Jesenicah Kranjska industrijska družba, je tudi Trboveljska premogokopna družba zvrnila breme gospodarske krize na delavska ramena. Zaradi nizkih mezd je nezadovoljstvo stalno naraščalo. Prvo demonstracijo proti nizkim mezdám so organizirale žene, včlanjene v „Društvo delavskih žena in deklet“, ki je delovalo pod neposrednim vplivom partijskega vodstva. Leta 1933 je to društvo začelo množično akcijo, ki se je od protestov in prošenj razrasla do tega, da so žene zasedle obrate in zahtevale povišanje plač in zaposlitev.

Maja 1934 je v zasavskih rudnikih izbruhnila generalna stavka. Da bi obrnili v vsej Jugoslaviji pozornost nase in na svoje zahteve, so trboveljski rudarji okrog desetega maja začeli gladovno stavko na pobudo partijske organizacije. Ta stavka je našla demonstrativni odmev tudi na Jesenicah. Jeseniški komunisti so obvestili delavstvo o najnovejših trboveljskih dogodkih. V parku Pod Mežakljo je bil ravno koncert kovinarske godbe, ko so jeseniški komunisti zvedeli za trboveljsko gladovno stavko. Poslali so tjakaj Janeza Mlakarja, ki je koncert prekinil in ljudem povedal, kaj se godi v Trbovljah. Kljub temu, da bi ljudje radi koncert poslušali do konca, so se v znak protesta proti izkoriščevalcem in zaradi solidarnosti s trboveljskim proletariatom razšli.

Jeseniški komunisti so hoteli organizirati tudi enourno protestno stavko v železarni. S tem pa se niso strinjali nekateri desničarji v vodstvu podružnice SMRJ. Tako ta pro-

Žandarji patroljirajo po cesti med stavko na Jesenicah

test na Jesenicah ni uspel. Zmagal je oportunistem vodstev posameznih strokovnih organizacij, ki so delavstvo razdvajale. Minulo pa je samo leto od teh dogodkov in jeseniško delavstvo je obračunilo z oportunističnimi vodstvi svojih organizacij.

Stavkovni val na Gorenjskem so sprožili leščanski kovinarji

V prvih mesecih leta 1935 so lastniki tovarne verig in plugov v Lescah razveljavili kolektivno pogodbo. Delavstvo je proti temu protestiralo. Z lepo besedo pa ni doseglo ničesar. Zato je konec maja 1935 začelo stavkati. Stavka je trajala od 30. maja do 6. junija. V tem času so lastniki tovarne postali mehkejši. Dne 6. junija 1935 so lastniki na pritisk delavstva popustili in obnovili kolektivno pogodbo.

Generalna stavka delavstva Kranjske industrijske družbe

Od leta 1932 naprej je prišlo večkrat do ostrih sporov med delavstvom in vodstvom Kranjske industrijske družbe na Jesenicah.

Vsiljeno kolektivno pogodbo po Westnovem manevru leta 1932, ki so jo delavci takrat v strahu za zaposlitev brez pridržka sprejeli, so kmalu spoznali kot skrajno izkoriščevalsko. Razkrinkali so jo komunisti in delavstvo je zahtevalo, da se ta pogodba razveljavi in sklene nova, taka, s kakršno bi se delavstvo moglo strinjati. Razveljavitev pogodbe so dosegli, sklenitev nove pa se je zavlekla v leto 1933. Ko je bila nova pogodba podpisana, so se trenja med podjetjem in delavstvom za nekaj mesecev ublažila. Toda ne za dolgo. Vodstvo Kranjske industrijske družbe je začelo pogodbo kmalu kršiti. Zdaj v tem, zdaj v onem obratu. V času trboveljskega štrajka, ko so se delničarji zbal, da bi utegnili izbruhniti stavka tudi na Jesenicah, je vodstvo tovarne postalo previdnejše. Toda ko so spoznali, da so nastala trenja zaradi trboveljske stavke v „rdečem“ sindikatu, ki je včlanjeval okrog šestdeset odstotkov celotnega jeseniškega delavstva, je postalo kršenje kolektivne pogodbe s strani podjetja vsakdanja zadeva. Leta 1935 pa je bilo delavstvu dovolj. Ker so naleteli pri vodstvu svojih strokovnih organizacij na gluha ušesa, so se naslonili na komuniste. In ti so julija 1935 organizirali generalno stavko v tovarnah na Javorniku in na Jesenicah.

O poteku naše stavke so časopisi in tudi mi že večkrat pisali. Zato samega poteka ne bomo obnavljali. Stavkati so začeli najprej na Javorniku, 13. julija pa so se javoriškim delavcem pridružili tudi delavci v jeseniških obratih. Partija, oziroma komunisti, ki so stavko vodili, so pazili, da so stavko takoj javili na vsa merodajna mesta in jo tako napravili zakonito, kajti podjetje jo je hotelo zatreti s silo. Tudi v tovarni, ki je delavci niso hoteli zapustiti, so voditelji stavke organizirali vse potrebno, da oblast, ki je poslala na Jesenice za zadušitev stavke četo orožnikov-specialistov, ni mogla najti ničesar protizakonitega in zaradi tega tudi ni

mogla intervenirati. Tako je delavstvo doseglo, da so morali lastniki popustiti in sprejeti večino delavskih zahtev. Stavka je trajala od 12. julija zjutraj do 18. julija 1935 opoldan. Mimogrede povedano: lastniki si daljšega trajanja stavke zaradi konjunktura z železom, ki je takrat začela znova cveteti, niso mogli dovoliti, če niso hoteli izgubiti ogromnih dobičkov. Zato so ustregli delavskim zahtevam in tudi prihodnja leta zviševali povprečni delavski zaslužek, ne iz socialnih motivov, kakor so pisali v bivšem Tovarniškem vestniku, marveč zaradi tega, ker jim je šlo železo in jeklo dobro v kup. Čas je bil na pragu druge svetovne vojne in v tem obdobju so lastniki jeklarn in železarn kovali ogromne dobičke. Ker je posel iz leta v leto šel bolje, so začeli graditi plavže in druge naprave, s katerimi bi lahko proizvedli in s tem tudi dobiček povečali. Skrivnost o „bajnih“ predvojnih plačah na Jesenicah se skriva prav v tem: Lastniki niso hoteli izgubljati dobička s stavkami v času, ko je železo šlo v bogato kupčijo, in zato so raje plačali jeseniškega delavca, ki je bil strokovnjak, bolje, kakor so bili plačani na primer delavci v Zenici, ki je prav v tem obdobju začela postajati resen konkurent Kranjski industrijski družbi Toliko le mimogrede...

Važnejša od uspehov, ki jih je jeseniško delavstvo doseglo s svojo stavko, je bila enotnost jeseniškega delavstva, rojena v tej stavki. Kmalu po stavki so napredni delavskih strokovnih organizacij zaradi dragocenih izkušenj v času stavke ustanovili na pobudo komunistov „Aksijski medstrokovni odbor“, ki je združeval napredno usmerjeno delavstvo ne glede na nazorsko prepričanje in ki je leta 1941 prerasel v organizatorja Osvobodilne fronte na Jesenicah. Čeprav je po jeseniški stavki zgledal ta uspeh kot nekaj postranskega, je leta 1941 prerasel vse druge uspehe, ki jih je jeseniško delavstvo v boju za svoje pravice doseglo leta 1935.

Stavka v tovarni klobukov v Škofji Loki

Dne 14. oktobra 1935 je izbruhnila stavka v tovarni klobukov „Šešir“ v Škofji Loki. Mezdno gibanje v tej tovarni se je začelo že leto poprej, ko je podjetje začelo kršiti kolektivno pogodbo. Delavstvo je zaman zahtevalo, da bi podjetje pogodbo spoštovalo. Zato je oktobra 1935 začelo stavkati in stavkalo do 11. novembra. Stavka se je končala brez uspeha.

Leta 1936 je stavkalo več kakor 16.000 delavcev

Leta 1936 je stavkovno gibanje v Sloveniji doseglo svoj višek. V devetindvajsetih pod-

Skupina delavcev v tovarni med stavko

jetjih je stavkalo več kakor 16.000 delavcev. V tem številu pa niso zajete stavke rudarjev. Vse te stavke so vodili večinoma komunisti, kar je jasen dokaz političnega vpliva komunistične partije in zaupanja, ki so ga komunisti uživali med delavstvom. Do teh mezdnih in stavkovnih akcij je največkrat prišlo mimo oficijalnih voditeljev strokovnih delavskih organizacij. Voditelji so bili večinoma desničarsko usmerjeni in delavstvo, čeprav je pripadalo njihovim organizacijam, je šlo mimo njih in prepustilo vodstvo svojega boja komunistom. To je seveda slutila tudi buržoazna oblast in poostrila zato boj proti ilegalni Partiji. Ta teror, ki je prizadel partijski organizaciji v Sloveniji leta 1936 težke udarce, pa stavkovnega gibanja ni mogel zaustaviti. Prav v tem gibanju so prihajali na površje novi revolucionarji in izpopolnjevali v partijskih vrstah vrzeli, ki jih je zadal buržoazni teror.

Stavke so se nadaljevale. Stavkali so železničarji in stavkali so po drugih podjetjih. Najvažnejše v tem letu pa so stavke stavbincev in tekstilnih delavcev. Nemogoče je, da bi opisali vse stavke na skopo odmerjenem prostoru. Zato omenimo le nekatere na Gorenjskem. Dne 5. junija 1936 so začeli stavkati stavbinci v Kranju. Stavka je trajala teden dni. Končana je bila, ker je podjetnik podpisal kolektivno pogodbo. Tako je bilo pri večih stavbinskih podjetjih. Od 20.—23. julija so stavkali delavci, ki so regulirali hroudornik Belco. Prav tako so julija stavkali progovni delavci na progi Kranj—Tržič, ki so bili sramotno nizko plačani. Njihov zaslužek je bil le 18 din dnevno. Konec avgusta 1936 so stavkali delavci podjetja „Dukič“, ki so delali na kokrškem jezu. Podobne stavke so bile tudi drugod po Sloveniji.

Stavka pri podjetju „Slograd“ na Jesenicah

Delavci gradbenega podjetja Slograd na Jesenicah so bili zelo dobro plačani. Večina jih je prišla na Jesenice, da bi našli delo v železarni. Ker ga pa tu niso dobili in so bili le redki srečni, da so ga, so morali k „Slogradu“, ki je prav zaradi stalnega dotoka nove delovne sile na Jesenice plačeval delavstvo najslabše. Kdor se je upiral, tega so kratko malo odpustili in na njegovo mesto je prišel novi. Lahko pa bi jih prišlo še več, kajti ljudje iz različnih krajev so se borili za delo na Jesenicah. Bili so večinoma kmečki proletarci brez zemlje. Razumljivo je, da pri ljudeh, ki so se borili zgolj za delo in kruh, delavska razredna zavest ni bila na veliki stopnji. Zato pa je bilo delo komunistov med temi delavci še posebno važno. Leta 1936 je pokazalo prve uspehe. Delavci, rojeni in vzrasli v nedelavskem okolju, so se zavedali svojega razreda.

Nizke mezde, odpuščanja delavstva kljub protestu delavskih organizacij, nevzdržni delovni pogoji in drugo je rodilo na pobudo komunistov stavko jeseniških gradbenih delavcev, zaposlenih pri „Slogradu“. Stavkati so začeli 10. avgusta 1936, zatrli pa so jo Koroščevi žandarji s silo v drugi polovici septembra istega leta. Dr. Anton Korošec, ki je bil notranji minister jugoslovanske vlade, se je ponovno (kakor leta 1921 pri pokolju na Zaloški cesti v Ljubljani) pokazal kot zagrižen nasprotnik vsakdanjih zahtev delavskega razreda. Z žandarji-gojenci žandarmerijske šole v Beogradu in ljubljanskimi policaji je strl septembra 1936 stavko jeseniških gradbenih delavcev, katere dvajsetletnice se spominjamo prav te dni.

Tekstilna stavka — višek stavkovnega gibanja leta 1936

Začelo se je v Kranju. Dne 20. avgusta 1936 je zatulila sirena v Južnočeški (današnji Iskri) in ob 13.45 dala znak. Takoj nato pa so sirene zatulile v Jugobruni in Inteksu in povedale, da se je v Kranju ta dan zgodilo, česar kranjski meščani niso bili vajeni. Saj je Kranj veljal za najmočnejšo trdnjavo slovenskega meščanstva na Gorenjskem. Ta dan pa je Slovenija zvedela, da Kranj ni več meščansko mesto, marveč delavsko. Tekstilci so ustavili stroje.

Kranj kot industrijsko mesto je še zelo mlado. Pravo industrijo je dobilo šele po letu 1922, ko je začela obratovati prva tovarna. Bila je to današnja tovarna gume in gumastih izdelkov „Sava“. Tekstilne tovarne so se tedaj šele gradile s pomočjo češkega kapitala. Kasneje pa je tudi domač kapital zgradil nekaj manjših tekstilnih obratov. Delavstvo za te tovarne je dala kranjska kmečka okolica. Ta polproletariat je bil najbolj pripraven za izkoriščanje. Zemlje je imel premalo, da bi ga preživljala, pa tudi delavske razredne zavesti še ni imel, česar so bili lastniki kranjskih tovarn najbolj veseli. Toda to ni dolgo trajalo. Tudi kranjsko delavstvo se je začelo počasi zavedati samega sebe. Za prebujanje njegove zavesti ima največ zaslug nekdanji učitelj z Dobrave pri Kropi Stane Zagar, ki je vzgojil vrsto komunistov, ki so zanesli napredno delavsko misel tudi med kranjsko delavstvo, med njimi tudi Tominc Ivan, Sužna Rezka, Mokorel Tončka, Rudi Papež itd, ki je kasneje vodil stavko kranjskega tekstilnega delavstva. Tudi okrog Kranja so začele delovati partijske celice. V Senčurju jo je ustanovil jeseniški delavec Janez Mlakar. Ta celica je pod vodstvom Toneta Čufarja in dr. Jože Vilfana ustanovila celice v Vogljah. Ta celica je dala kasnejša prvo-borca Janeza Pipana in Toneta Stefeta. Šen-

Disciplina na delovnem mestu je predpogoj za dvig storilnosti dela!

čurska celica je začela delovati leta 1934. Zasluga teh celic ni samo v tem, da so prebujale delavstvo s tega področja, ki je hodilo v kranjske tovarne, marveč tudi v tem, ker so zanesle napredno misel tudi med kmečko prebivalstvo. Pri organizaciji revolucionarnega gibanja na tem področju imata zasluge tudi jeseniška komunista Albin Pibernik in Franjo Federle.

V meščansko trdnjavo Kranj je začela torej revolucionarna delavska miselnost prodirati iz okoliških vasi. Pohlevno delavstvo s kmetov je po letu 1934 bilo vedno manj pohlevno. Začelo je zahtevati osemurni delavnik, kolektivno pogodbo, boljše delovne pogoje itd. Vodstva tekstilnih tovarn pa so njihove zahteve odbijala ali zavlačevala. Pogajanja za kolektivno pogodbo poleti 1936 so industrialci zavlačevali. Dne 18. avgusta 1936 so se pri „Sestici“ v Ljubljani zbrali zastopniki delavskih organizacij. Med njimi je bil tudi Franc Leskošek-Luka. Razpravljali so, kako bi rešili problem kranjskih tekstilnih delavcev. Mnenja so bila deljena. Nekateri so bili za stavko, večina proti. Kljub temu pa so se na predlog komunistov zedinili, da bodo za prihodnji dan sklicali v Kranju sestanek, na katerem naj bi se delavci sami odločili, ali so za stavko ali ne. Ta sestanek je bil 29. avgusta 1936 v dvorani in na dvorišču hotela „Stara pošta“. Udeležilo se ga je okrog 2500 do 3000 delavcev. Na tem zborovanju so formulirali svoje zahteve in zahtevali, da v štirindvajsetih urah podjetja pristanejo nanje, v nasprotnem primeru, če bi podjetja odbila njihove zahteve, pa začno stavkati.

Podjetja o predloženih delavskih zahtevah niso hotela ničesar slišati in delavstvo kranjskih tekstilnih tovarn je začelo 20. avgusta tričetrt na dve popoldan stavkati. Ob tej uri so Jugočeška, Jugobruna in Inteks prenehale z delom, pet ur kasneje so delavci ustavili stroje v Sirčevi tovarni, naslednji dan, dne 21. avgusta, pa še delavci v Prahovi in Božičevi tovarni ter delavci v Tekstil-indusu na Laborah. Tako je ta dan stavkalo v Kranju že 2581 delavcev. Stavkovni val pa se je širil tudi na

druge tekstilne tovarne v Sloveniji. Na Gorenjskem so začeli stavkati v škofjeloški predilnici in v tovarni Brumen & Thaler v Škofji Loki. Dne 26. avgusta 1936 so ustavili stroje v tržiški tovarni Glanzmann & Gasner. Tako so stavkali delavci v vseh tekstilnih podjetjih na Gorenjskem.

Buržoazija, ki v stavkah ni videla le borbe za izpolnitev delavskih zahtev, marveč nevarnost oživelega revolucionarnega gibanja, ki so ga vodili komunisti, je sklenila stavke zatreti s silo. Dne 16. septembra 1936 se je 500 gojencev beograjske žandarmerijske šole pripeljalo s posebnim vlakom v Kranj in jurišalo z orožjem na goloroko delavstvo v kranjskih tovarnah in ga z bajoneti izgnalo iz njih. S tem so stavko zadušili. Svojega namena pa niso dosegli. Delavstvo se je še bolj oklenilo komunistov, saj je prav v nasilnem izgonu iz tovarn spoznalo svojega resničnega in edinega nasprotnika — vladajočo buržoazijo.

Tega delavski razred ne sme nikdar pozabiti

Buržoazija je bila večni nasprotnik delavstva. V obdobju med obema vojnama je to večkrat dokazala. Od leta 1921, ko so z nasiljem in uboji zlomili vsejugoslovansko železničarsko stavko pa do leta 1936, ko je žandarmerija jurišala na goloroko delavstvo v kranjskih tovarnah in zadušila stavko gradbenih delavcev na Jesenicah, je buržoazija izvršila še vrsto drugih nasilnih dejanj nad delavstvom. Tega se je leta 1941 delavstvo prav dobro zavedalo in šlo v osvobodilni boj zato, da se oblast buržoazije ne povrne nikoli več.

Naša pot gre naprej. Prav pa je, da se kdaj pa kdaj vsaj bežno ozremo na prehojeno pot in potem bomo videli, da naša pot, čeprav težka, le ni bila zaman. Jeseniški delavec to prav dobro ve. Ve pa tudi kranjski tekstilec in trboveljski rudar. Zato bo srečanje v Kranju zbližalo vse, ki danes ustvarjajo življenje in dajejo času novo podobno. Praznik 16. septembra 1936 v Kranju bo manifestacija delavskega tovarištva. Zato se ga bomo polnoštevilno udeležili tudi jeseniški delavci.

Mih. Kliner

Pišejo nam . . .

Naši žebjarji na izletu v Lescah in Begunjah

Dne 16. 6. 1956 smo se odpeljali z vlakom v Lesce, v Tovarno verig. Tam nas je pričakal in pozdravil predsednik sindikalne podružnice te tovarne s člani kolektiva. Med ogledom tovarne in njenih strojnih naprav je vladalo veliko zanimanje za način izdelovanja verig, vijakov in poljedelskega orodja, strokovno pa so ob tej priliki ocenjevali tudi delo naših žebjarjev.

Po ogledu tovarne smo priredili koncert godbe na pihala na vrtu pri Legatu nasproti železniške postaje v Lescah.

Okrog petih nas je Elanov avtobus odpeljal v treh skupinah v tovarno „Elan“ v Begunjah. Tudi tam so nas lepo in prijazno sprejeli ter nam pokazali mnogo zanimivih stvari, kaj in kako izdelujejo razna športna orodja, ki jih pošiljajo po vsej naši domovini in tudi v inozemstvo, ter tako prihranijo naši skupnosti velike vso-te, ki bi bile potrebne za plačilo uvoženih športnih potrebščin.

Po ogledu tovarne športnega orodja smo zaigrali tudi v tovarni. Koncertu je prisostvoval ves kolektiv z direktorjem na čelu. Tako godbo, kakor tudi celoten program so pohvalili, predsednik sindikalne podružnice pa nam je izročil „badminton“ kot znak medsebojnega sindikalnega sodelovanja. Tajnik obratnega sindikalnega odbora je pova-

bil predsednika in ostale člane odbora sindikalne podružnice, kakor tudi direktorja podjetja „Elan“ tov. Rudija Finžgarja, da se udeležijo zabave in koncerta, ki smo jo priredili pri Avseniku.

Pri Avseniku smo priredili koncert, ki je trajal dobro uro. Dokazali smo, da tudi maloštevilna godba lahko napravi lep vrtni koncert in so godbeniki za svoje izvajanje želi mnogo priznanja.

Ob osmih zvečer smo stopili v salon, kjer je bilo vse pripravljeno in servirano za 110 gostov. Za otvoritev plesa sta zaplesala „solo“ najstarejši delavec v žebljarni tov. Janez Šoberl in najmlajša delavka v zavijalnici tov. Marinka Rev. Tako smo začeli veseli del sporeda našega izleta, katerega uradni del smo v veselem razpoloženju zaključili okrog polnoči. Nekaj naših delavcev — udeležencev izleta — je odšlo domov, nato pa so prišli do veljave domačini, oz. delavci tovarne „Elan“. Z njimi smo se dobro razumeli in se zabavali do belega dne.

Nato smo se poslovili od tovarišev iz tovarne „Elan“, kakor tudi od miličnikov, ki so nam dali priznanje za disciplino, v kateri je tako lepo potekala naša zabava.

Udeleženci izleta obratnega
kolektiva žebljarne

Vojaki iz Sombora pišejo

Kakor vsako leto, tako je tudi letos veliko naših fantov, ki so bili prav do pred kratkim sodelavci v našem železarskem kolektivu, v JLA. Tokrat so se oglasili vojaki iz Sombora. Takole nam pišejo:

Vsak mesec z veseljem prejemamo Železarja, tako kakor smo ga prejeli takrat, ko smo delali v obratih Železarne na Jese-nicah. V Somboru služi vojaški rok 9 Slovencev. Dokaj hitro smo se navadili reda in discipline, z veseljem pa se učimo, kajti letalski mehaniki morajo vedeti razmero-ma dosti, zato učenja in praktičnega dela nikoli ne zmanjka. Sleherno jutro vstajamo ob štirih, dnevi pa nam potekajo dokaj hitro. Razumljivo je, da ne pozabimo tudi na kulturno-prosvetno delo. Večkrat nam prikazujejo lepe in poučne filme, dostikrat

pa za zabavo poskrbimo kar sami. Dolgočasja skoraj ne poznamo, zato poskrbita France iz Begunj s harmoniko in Intihar-jev Lojz iz Javornika s trompeto. Fanta zaigrata, da je veselje, mi pa zapojemo in tudi poslušalcev — naših vojakov ne manj-ka.

Ob zaključku svojega kratkega pisma želim svojim nekdanjim sodelavcem veliko uspeha pri njihovem napornem delu. Želim tudi, da bi nam še v bodoče pošiljali Železarja kakor doslej. Železarja prebiramo z velikim veseljem, kajti to je list, ki nam posreduje dogodke z železarskih Jese-nic.

Pozdrave pošiljajo vojaki
Martin Glibe, Valentar Silvo, Fon Ivan, Noč,
Pintar, Intihar, Pazlar, Bosaneze Franc.

UMETNI SATELIT

Pričakuje se, da bodo izstrelile ZDA svoj umetni satelit maja 1957. Tehnični vodja teh eksperimentov, dr. Milton Rosen, je dal nekaj tehničnih podatkov. Projektil, s katerim bodo poslali satelit v vesolje, je dolg 21,6 m s premerom 114 cm. Celotna teža je okoli 11 ton. Sam satelit bo nameščen na začetku projektila in bo sorazmerno majhen, s premerom 53 cm in težo 9.45 kg. Satelit bo krožil okoli zemlje v višini 480 km z brzino 75000 m/sek in bo opremljen z vsemi potrebnimi instrumenti za registriranje znanstvenih podatkov. Izstrelili ga bodo na ameriški bazi Patrick na Floridi.

MEDPLANETARNI POLETI

V Ameriki so mnenja, da bodo okrog 1. 1989 že lahko uresničili človekovo željo, poleteti v vesmirje. Na luno pa nameravajo že kar 1. 1976.

PTICE SELIVKE

Posebna državna ustanova v Ameriki, ki se med drugim ukvarja tudi s proučevanjem leta ptic selivk, je doslej oštevilčila že okoli 7 milijonov ptic s prstani. Z oštevilčenjem so začeli že 1. 1899. Dobili so vrsto dragocenih podatkov o gibanju ptic selivk. Tako so našli divjo raco, ki je bila spuščena v Sev. Ameriki, v Južni Ameriki, neko drugo celo na otočku v Pacifiku, 7500 km stran od kraja, kjer so jo spustili, spet neko drugo pa so po treh tednih ulovili v Angliji. Ni malo slučajev, da so priletele oštevilčene lastovke od severnega celo na južni tečaj in tako v enem letu preletele preko 40.000 km.

KAZEN ZA PRAZNOVERJE

„Žepna“ književina Lichtenstein je skuhala prav poseben zakon, s katerim strogo prepoveduje vedeževanje, iskanje zakladov, klicanje duhov in drugo praznoverje. Kazni so od 5000 do 15.000 din.

Ni vse zlato, kar se sveti!

(Vtisi iz Združenih držav Amerike)

Mnogokrat se vprašujemo, kako pravzaprav izgleda Amerika, ki se danes smatra kot gospodarsko najmočnejša država, ki s svojo valuto dominira na svetovnem tržišču. Nehote premišljamo, ali ni tam vse boljše in lepše kot pri nas, posebno ko vidimo ameriške avtomobile, hladilnike in mnoge druge praktične proizvode, ki jih ponujajo na raznih velesejmihi. Ali je življenje res lažje, breskrbnejše od onega, katerega živimo mi ali pa drugje v Evropi? Kakšna je kupna moč povprečnega ameriškega delavca in kako živi s svojim zaslužkom? Kam troši denar, kaj vse lahko kupi in kaj lahko od tega res uživa?

Težko je gledati na to veliko deželo z našimi merili, kajti vsaka stvar dobi tam drugačen pomen, drugačno vrednost. Ni namreč pravilno primerjati vrednost dolarja v ZDA po kakršnemkoli kursu z dinarjem, kajti potem ni mogoče najti pravega razmerja. Vsaka potreba je neprimerno dražja kakor pri nas, isto velja tudi za stanovanje, hrano in ostale potrebščine, da o zdravnikih in o pokojninah sploh ne govorimo. Zato bi rad napisal nekaj o Ameriki in o njenih težavah in kaj misli o tem življenju Amerikanec.

Združene države se nahajajo v povojnem ekonomskem razmahu in nezaposlenost zaenkrat še ne trka na vrata delavcev. Preteklo 1955. leto je ustvarilo največ narodnega dohodka in zaposlilo največ delavcev, proizvedenega in prodanega je bilo največ blaga. Industrija, ki je vsa v privatnih rokah, je imela največ dobička. Tudi delavci so dobili nekaj. Najmanj so dobili kmetje, ki so zelo nazadovali s svojimi povprečnimi dohodki v preteklem 1955. letu, čeprav se cene na trgu z živili niso znižale, ampak celo povečale.

Letošnje leto ne obeta toliko, čeprav zaenkrat še ni znakov kaknega večjega zastoja. Preveč se je namreč proizvedlo lani, pa se letos ne more vse prodati.

Povprečen Amerikanec kupuje vse — od hiše in avtomobila, pa do postelje in tepihov — na kredit. Kredit dobi na podlagi potrdila o zaposlitvi pri banki ali pa direktno v trgovinski mreži. Potem ta dolg odplačuje v mesečnih obrokih, seveda s precej velikimi obrestmi. Ker je torej preteklo leto sorazmerno veliko kupoval, letos tega ne more. To se pozna predvsem v proizvodnji avtomobilске industrije. Tako je Studebakerjeva tovarna zmanjšala proizvodnjo in delavci so pred vrati brezposelnosti. Delavske organizacije, ki so zelo močne, pa se bore, da bi s skrajšanim delovnim časom zaposlile te odvečne delavce in tako zmanjšale ogromne profite industrijalcev. Če bi vsi delali polnih 8 ur dnevno (ob sobotah se itak ne dela), bi ne bilo dela za vse.

Industrija je vsa v privatnih rokah — v rokah kapitalistov, delniških družb in korporacij, ki razpolagajo s tovarnami in proizvodnjo, kakor jim pač narekuje njihov interes in trg. Tudi železnice, elektrarne, rudniki ter telegraf so v privatnih rokah. Samo pošta je državna in nekaj elektrarn (TVA), a kakor izgleda, bodo še to vrnili privatni industrijci. Dobitek v proizvodnji, ki je zelo velik, se deli

Palača OZN v New Yorku

na lastnike kapitala. Dobiček je tudi progresivno obdavčen. Davek je zelo velik, toda občutijo ga bolj manjša podjetja, kljub progresivni skali, po kateri država pobira svoj delež za vzdrževanje vojske, oborožitve in svojega številnega aparata. Dobiček pa je obdavčen tudi od posameznih držav-republik in mest, tako da se tudi republike in mesta ter občine vzdržujejo na ta račun. Isto je s prometnim davkom, katerega plača kupec na vsako stvar, razen živil in zdravil. Tako je n. pr.: ta taksa v mestu New York-u za luksuzne predmete 30%, a za navadne pa od 3%. Torej so vse cene, ki so napisane v izložbah, še za 3–30% višje, ako se vračuna še taksa.

Kapaciteta ameriške industrije je zelo velika in celo v sedanji fazi razmaha ameriškega gospodarstva nezadostno izkoriščena. Prva in druga svetovna vojna namreč nista ZDA pustili razdejanja in ruševin, ampak nove tovarne in tudi najboljši strokovnjaki so emigrirali v ZDA zaradi njenega naglega ekonomskega dviga in možnosti, da uveljavijo svoje izume. Nacizem je pregnal v Ameriko polno znanstvenikov, med njimi tudi Einsteina. Amerika je v dveh vojnah postala iz dolžnika največji upnik in investitor. In ne samo to, v Ameriko se je v poslednjih dveh, treh desetletjih selil tudi ves zdravi kapital, ki je gradil in dajal svoje sadove Ameriki, ne pa staremu svetu, iz katerega je prišel.

Poglejmo našo deželo. Če ne bi bilo vojne, bi lahko imeli veliko več. Kolikokrat so bile porušene naše proge, Borovniški most, Štampetov most, grajena proga pri Borovnicah, kolikokrat grajeni mostovi čez Savo in Donavo pri Beogradu itd., itd. Če bi danes stale vse vasi, mesta, proge in ceste, ki so bile porušene bi jih bilo procentualno skoro več, kot jih ima danes Amerika. In ne samo to, te proge, ceste in zgrajena mesta bi prinašale dobiček, ki ga mi nikoli niti videli nismo. V ZDA pa se ni nič rušilo, tam se ruši samo zaradi zastarelosti. Mostovi pri njih ne trajajo samo do prvega bombardiranja temveč stoletje. Še danes lahko v New Yorku občuduješ Manhattan Bridge, ki je bil tehnično čudo preteklega stoletja, mi pa se ne moremo ponašati s starim Borovniškim mostom, ker ga ni več.

(Dalje prihodnjič)

TELEVIZIJA

Ameriška statistika je ugotovila, da prebije povprečni Amerikanec dlje pri televizijskem aparatu, kakor pri delu. Edino za spanje porabi več časa. Vsega skupaj presedijo prebivalci ZDA vsak teden 2,6 milijarde ur pri televizorjih, delovnih ur pa opravi komaj 1,9 milijarde. (Pri nas se tega še ni treba bati!)

TUDI KOEKSENSITENCA

Angleški poslanik v Moskvi, Sir Hayter, je bil nedavno na diplomatskem sprejemu pri Hruščevu. Gostje so kmalu opazili, da ga je Hruščov povabil v kot in so se vpraševali, o čem le šušljata. Ni pa šlo za zaroto ali pakt, temveč je Hruščev povedal Hayterju, da bi njegov sin Sergej rad поблиže spoznal njegovo 16-letno hčerko Terezo, ki mu je bila všeč že na prvi pogled.

NAJVEČJA LETALSKA NESREČA V ZGODOVINI

Julija meseca se je pripetila največja nesreča v zgodovini letalstva. Nad Grand-Canyon v Arizoni sta trčili dve letali in strmoglavili na tla. Vsi potniki in posadka, skupaj 128 ljudi, so bili mrtvi. Vzroki nesreče so zagonetni. Eden njih je megla in neurje, sicer pa je vse skupaj kaj slaba reklama za potniški letalski promet.

ZGODOVINA SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI V NEMŠČINI

V Berlinu bo izdala založba Greuter Zgodovino slovenske književnosti, ki bo obsegala preko 300 strani. Knjigo je pripravil univ. prof. na ljubljanski univerzi dr. Anton Slodnjak. Vsekakor bo to lepa možnost za popularizacijo naše maloštevilne, a umetniško dognane književnosti.

VELIKA URA

Na stolpu stadiona Lužnice v Moskvi je montirala leningrajska tovarna električnih ur velikansko uro s površino 25 m². Minutni kazalec je dolg 2,5 m, urni pa 2 m. Kazalca sta jeklena in tehtata 100 kg. Ura je vidna z vseh oddaljenih točk stadiona.

O zakonski zvezi in družini

Dr. Jože Potrč

Campanella je zahteval, naj „nobena ženska ne začne razmerja z moškim, dokler ne izpolni devetnajstega leta, niti ni moškemu dopuščeno, da plodi potomstvo pred enainvajsetim letom ali celo tudi pozneje ne, če je telesno šibak.“ Tiste, ki se do 21. leta ali celo do 27. leta vzdržujejo spolnega občevanja, obsipajo s častni in govore o njih na javnem zboru, takšna je bila moralna spodbuda v očeh utopistov 16. stoletja. Tomas Mor je toliko originalen, da zasluži, da ga citiramo:

„Dekleta se ne može pred osemnajstim, fantje pa se ne ženijo pred izpolnjenim 22. letom. Če kakega moškega ali žensko zasadijce v skrivnem občevanju pred sklenitvijo zakonske zveze, tedaj njega oziroma njo strogo kaznujejo in jima prepovedo zakonsko zvezo za vse življenje. Pa tudi očeta in mater tiste družine, v kateri se je pripetila takšna grdobija, smatrajo za osramočena, ker nista dovolj pazila na svoje otroke.“

Cabe pravi:

„Toda mlade Ikarijke, ki smatrajo zakonsko zvezo za raj ali za pekel svojega življenja, privolijo, da jim postane fant zakonski mož šele, ko ga temeljito spoznajo in da bi se dobro spoznala, se obiskujeta najmanj šest mesecev, često pa od svojega detinstva in zelo dolgo, ker dekle ne sklene zakonske zveze pred osemnajstim, fant pa ne pred dvajsetim letom.“

Seveda ne moremo sprejeti kritike utopistov brez kritike. Odobravamo skrb za odgovornost roditeljev, odobravamo resen odnos do zakonske zveze, preventivne ukrepe, da se preprečijo разоčaranja v zakonskem življenju, odklanjamo pa nesmiselne kazni, kakor je prepoved zakonske zveze. S temi citati želimo poudariti zahtevo izpred tolikih sto let, naj mladina ne sklepa zakonskih zvez pred določeno zrelostjo, marveč šele okrog 18. ali 22. leta. Ta zahteva je zdaj uzakonjena v vseh deželah in dokončno je prepovedana zakonska zveza med otroki, ta zelo žalostni ostane zaostale razredne družbe. Ker pa se ljubezen kot čustvo in spolni nagon kot želja po uživanju pojavi prej, je treba iz podedovanih družbenih norm izluščiti vse pozitivno in trajno ter osvetliti moralne vrednote znanstvenega socializma. Razen omenjenega člena zakona o zakonski zvezi in členov kazenskega zakona, ki kaznujejo vrsto asocialnih deliktov s področja razmerja med moškim in žensko, znanstveni socializem nima nekakšnih togih in mehaničnih

predpisov o ljubezenskem življenju. Pač pa ima visoko etična načela, ki urejajo vse odnose med ljudmi, pa tudi med spoloma prvičkrat na enakopravni podlagi brez najmanjših izjem. Socialistična etika ne veže človeka z nekakšnimi nerazumljivimi in nesmiselnimi predpisi, marveč mu, nasprotno, nudi popočno svobodo odločanja, pa tudi odgovornosti po načelu, da ni pravice brez dolžnosti in nasprotno. V brezrazredni družbi se odpira človeku perspektiva popolne svobode brez slehernega siljenja, razen tistega, ki prihaja od znotraj in ki zato tudi ni siljenje. Človekovo dostojanstvo doseže še neslutene višine in pojma čast in ponos čedalje večje priznanje in ugled. Izgubiti čast, bo pomenilo izgubiti vse.

Vzgojiti mladega človeka v duhu socializma, pomeni vzgojiti ga v veri v neomejen moralni napredek, v njegovo sposobnost, da se preobrazi v junaškega človeka bodočnosti, sposobnega razvijati vse svoje lepe lastnosti, predvsem pa socialni čut in ustrezno družbeno dejavnost. Zato ne le da ne moremo razbijati pridobitev, kakor sta čast in ponos dekleta, marveč bomo prav na njih gradili bodoče socialistične odnos. Pošteno dekle ne bo in ne more dovoliti, da bi ravnali z njim kot z objektom, kot sredstvom, ki ga vržemo proč, ko je doslužilo. Če je svet v vsej razredni dobi smatral lahkožive žene in dekleta za manjvredne, čeprav so bile bolj ali manj žrtve, ne bo prav socializem poteptal pridobitev človeškega dostojanstva, kakor sta ponos in gnus pred poniževanjem. Zato mlado dekle ne bo nikoli privolilo približevanja brez ljubezni in ne bo dovolilo intimnosti, zaradi katere bi se moralo jutri sramovati. V pornografskih knjigah nahajamo podcenjevanje sramu. Vedeti pa moramo, da je občutek sramu moralna sila, ki slehernega človeka ščiti pred sramotnimi dejanji. Neki pisatelj pravi, da si ženska nikoli ne more oprostiti, da se je vdala človeku, ki njene ljubezni ni bil vreden.

Najmanj, kar moramo povedati mladini, je, da je sleherni približevanje brez resnične ljubezni sumljivo in škodljivo. Iz tega se lahko razvija napačno, lažno in prelahko razmerje med obema spoloma. V najslabšem primeru lahko dobi ta odnos ciničen značaj, ki prinese obema hudo разоčaranje. Razen zdravstvenih, mentalno higienskih in drugih razlogov so zelo tehtni prav ti moralni razlogi, ki velevarjo roditeljem, da varujejo svoje ženske otroke pred sramoto zlorabe njihove nezrelosti, mladostno lahko-

selnostjo in neizkušenostjo, da ne bodo objekt in da ne bodo doživeli prevar. Za trdno so v naši družbi redkejši primeri, kakršnega navaja neki naš seksolog: Dijakinjo gimnazije je prevaral neki „prekanjen zapeljivec“ in ko je prišlo na dan, da bo postala mati, so jo takoj izključili iz šole. Tragedija in krivica ni bila samo v tem, da so jo izključili iz šole, ker je postala nezakonska mati, marveč v tem, da povzroča takšna prevara najbolj grobo psihično poškodbo, bodočega otroka pa oropa očeta. Zato ni treba dokazovati, da bi bil socializem zadnji, ki ne bi nudil roditeljem vse moralne opore pri njihovih vzgojnih naporih. Mladini pa mora biti jasno, da zahtevata njena korist in sreča, da skuša resno razumeti ljubezen, zakonsko zvezo in družino, čeprav še ne more razumeti vse veličine teh odnosov. Varovati se mora zlasti lahkomišelnosti, hinavščine in cinizma, t. j. preziranja vseh moralnih vrednot. Res ni vse cinizem, kar je videti tako. Tako n. pr. lahko dobi naše mlado dekle pod slabim vplivom filma in pripovedovanja o bohemskem življenju nekaterih igralk vtis, da je prava malenkost, če tudi po večkrat izmenja zakonskega druga. Takšno mladostno lahkomišelnost moramo smatrati za neresnost in pomanjkanje življenjskih izkušenj, zdravilo proti temu je družinska vzgoja. Vsak mlad človek naj ve vsaj to, da cinizem škoduje vsej družbi, da pa se vendar najbolj maščuje tistemu, ki nesramno prezira moralne norme vedenja in človeška čustva. Nihče ga nima rad, vsi ga prezirajo. Že od nekdaj so pošteni ljudje prezirali nesramne cinike. Fourier, eden najostrejših kritikov meščanske morale, je ostro obsojal laž, cinizem in neodgovornost v razmerju med moškim in žensko. Ta cinizem, to medsebojno varanje je povzročilo nemogoče, naravnost nesmiselno stanje. Tako omenja Fourier primer neke statistike, po kateri je tretjina očetov zapustila lastne otroke in se jim odrekla. Približno enako število žen jim je vrnilo to tako, da so pri-segle, da pripadajo otroci, ki so jih imele z ljubčki, njihovim možem. V socializmu tak-nih pojavov umazanosti in cinizma sploh ne bo moglo biti, ne samo zato, ker bi zadel takšni pojavi na ostro obsodbo, marveč predvsem zato, ker bodo lepi primeri socialističnih odnosov med ljudmi privlačili mlado in staro. Že Fourier, ki še ni sanjaril o družbi brez države, pač pa je bil proti slehernemu siljenju kot sredstvu za zboljšanje človeške morale, je pričakoval vse od nalezljivega primera svojega utopističnega reda. Pozitivni, konstruktivni boj za enakopravnost vseh človeških bitij (ob ogromnem bogastvu in ob kratkem delovnem času) je popolno poroštvo, da bodo izginili vsi za-

lostni asocialni pojavi naših dni, tako tudi hinavščina in cinizem. Cinizem ali amoralnost zdaj ni več množični pojav, ki bi ga morali zatirati z nekakšnimi izrednimi ukrepi; ko pa bo socializem v prihodnosti po ukinitvi slehernega pauperizma, materialnega in moralnega, dajal svoje prve večje plodove in otipljive prednosti pred kapitalizmom, kdo bi bil tisti, ki se ne bi hotel vključiti v družbeno življenje in biti srečen? Ne, siliti človeka k sreči res ni potrebno, vsak človek ljubi lepo, zdravo in prijetno življenje, ljubezen in srečo.

Z družbenim razvojem bo čedalje bolj in hitreje zmagovala socialistična morala, odnosi enakopravnosti in bratstva med ljudmi, ker bodo materialna baza, atomska energija in druga industrijska revolucija omogočile skladnost med prakso in teorijo, soglasje med delom in besedo ter dokončno izkoreninile vire, t. j. družbene vzroke asocialnosti. Zdaj pa smo na pragu šele na pragu takšne dobe in zato v življenju še zdaleč ni vse lepo. Bilo pa bi docela napačno, če bi čakali na popolne materialne pogoje za socialistične odnose, namesto da se že zdaj borimo za socialistične ideale, ki jih bodo uresničili srečnejši rodovi za nami. Njihovi uspehi bodo plodovi tudi naših naporov.

Ni lepšega primera od ljubezni da pokažemo, da socializem ne propagira askeze, da ne zahteva od človeka, 'naj se odpove življenjskim radostim, da socializem ni sestavljen iz samih prepovedi, da torej ne veže, marveč nasprotno, osvobaja najboljše, najlepše, kar je v človeku. Toda ljubezen ima faze, ima svoj razvoj v vsakem individualnem življenju. Ko govorimo o sodobni individualni spolni ljubezni, mislimo predvsem na psihofizične pojave zrelega človeka. Ena največjih napak seksologov je v tem, da ne vidijo v dozorevanju mladega človeka najlepših pojavov — namreč dozorevanja za ljubezen, te podlage sodobne zakonske zveze. Že pred puberteto se pojavi prva ljubezen, ki je značilna po tem, da vidi otrok svoj „ideal“, ki se zanj navdušuje, dokaj nerealistično. Sele z nadaljnjim razvojem se zdrami realizem v presojanju ljubljenega druga oziroma družice, brez katerega ni resnične ljubezni zrelega človeka. Važnost teh čustev, že tolikokrat opisanih nad ozki egoizem in da začne misliti in čutili v poeziji, je v tem, da se mlad človek dvigne za drugega. To seve ni edini vir socialnih altruističnih čustev, vsekakor pa zelo močan, ki zelo pozitivno vpliva na oblikovanje značaja. Delovanje je lahko tudi negativno, če nastanejo razočaranja in druga neugodna doživetja. Vsekakor pa je dober svetovalec mladincu prav v puberteti zelo koristen. Življenje namreč prinaša s seboj

razočaranje tudi, če ni prevar; pogledjmo samo primer neizpolnjene ali „nesrečne“ ljubezni! Prav takšna doživetja lahko močno zrevolucionirajo vso notranjost mladega človeka. Prešernove besede ne veljajo samo za pesnika, marveč za vsakogar, da mora biti sposoben nositi v svojih prsih raj in pekel. Življenje bo zmeraj boj in zmeraj bo zahtevalo močne, pogumne ljudi, ko že zdavnaj ne bo več vojn. Junaštvo vsakdanjega življenja ali družbena dejavnost je celo najpotrebnejša in bo čedalje bolj.

- Če v luči teh pogledov na ljubezen določamo norme za ljubavno in zakonsko življenje v socializmu, tedaj bomo v skladu z vsemi pridobitvami morale zahtevali, da

mladina preživi ves čas dozorevanja brez telesnih intimnosti, ki lahko tudi v primeru, ko ni zlorabe, izkoriščanja in prevare, kršijo harmonijo in poezijo mlade ljubezni. V vprašanju prehoda na zrelo, polno ljubezen moramo nuditi mladim ljudem popolno svobodo in vso odgovornost za njihovo osebno srečo. Mi ne moremo zahtevati devišstva, kakor na primer Tomas Mor, niti od obeh spolov, še manj pa seveda samo od dekleta ali celó deviško kožico do zakonske zveze, pač pa kličemo mladini z Leninom:

„K ljubezni spadata dva in tretji, novo življenje, lahko nastane. V takšnem stanju stvari leži družbena korist, dolžnost do skupnosti.“

Kratka zgodovina NOB na Gorenjskem

V Kranju je bil sekretar okrožnega komiteja France Vodopivec. Okrožni komite v Kranju je že na svoji prvi seji v času okupacije sklenil, da pospeši zbiranje orožja, municije, sanitetnega materiala, živeža, oblek itd. Sklenil je tudi, da bo uredil skladišča in bunkerje za material in ljudi ter začel zbirati denar za namene osvobodilnega gibanja.

Junjska konferenca v Ljubljani je razplamtela delavnost za pripravo vstaje na terenu. Člani vojaške komisije in CK KPS so po tej konferenci obiskali partijske komiteje na vsem slovenskem ozemlju. Partiji je hkrati uspelo združiti slovenske ljudske množice v Osvobodilni fronti, pobijajoč hlapčevska naziranja in demoralizacijo, ki jo je povzročila sramotna kapitulacija bivše Jugoslavije.

Deset dni po ljubljanski konferenci, ko je vojno-revolucionarni komite v kamniškem okrožju že začel razvijati svoje delovanje, je tovariš Tomo Brejc prišel v Kranj in se sestel s sekretarjem kranjskega okrožja tovarišem Francetom Vodopivcem. Ta je medtem že pripravil seznam tovarišev, ki naj bi tvorili vojno-revolucionarni komite kranjskega okrožja. Tovariš Tomo Brejc je soglašal z vsemi tovariši, ki jih je predlagal sekretar kranjskega okrožja, le za tovariša, ki naj bi v samem začetku prevzel vodstvo vojaških akcij, se nista mogla zediniti. Vrhovno

vodstvo osvobodilnega gibanja v Sloveniji je namreč zahtevalo, naj bo vojaški voditelj telesno zdrav, vpliven, politično zvest in sposoben voditi vojaške akcije. Končno sta se zmenila za dva tovariša, od katerih je bil eden nekdanji jugoslovanski narednik Milorad Stošič.

Delo jeseniškega vojno-revolucionarnega komiteja se je odražalo med splošnimi pripravami, ki sem jih omenil že pri Kranju, v organiziranju ilegalnih trojk. Na Bledu je osvobodilno gibanje pomagal organizirati Matija Verdnik-Tomaž in se je med drugim povezal tudi z nekdanjim jugoslovanskim oficirjem Jakom Bernardom iz Koritnega pri Bledu, ki se je takoj po nemški okupaciji Gorenjske umaknil v gozdove skupaj z Oskarjem Pogačnikom, šoferjem z Bleda. Jaka Bernard je začel zbirati orožje na lastno pobudo. Razen njega pa so zbirali orožje za pripravljajočo se vstajo še Matevž Volf iz Slamniov nad Bohinjsko Belo, Franc Golc z Rečice ter Alojz Ocepek in Edi Gnilšek z Grada. Osvobodilno gibanje v Gorjah in gorjanskih vaseh pa so začeli Andrej Prešeren, bratje Žvani in bratje Ambrožiči. Tako je osvobodilna misel prodrla že v prvi polovici junija 1941 tudi na Bled, kjer je bilo središče gestapa in kjer je bilo zaradi tega stacionirano stalno okrog 800 nemških vojakov in policistov, ki so, kakor poroča Slovenski poročevalec iz tistih dni, zasedli vse hotele na Bledu in jih spremenili v upravna poslopja okupacijskih oblasti ter v vojašnice.

Tudi bohinjski komunisti so že pred napadom Nemčije na Sovjetsko zvezo odšli v ilegalo in sicer Ažman iz Nomenja ter Tomaž Godec in Alojz Pintar-Gošar z Bohinjske Bistrice. Prebivalci Zgornjega Bohinja se spominjajo, da je v Bohinju vrelo že po 15. maju 1941. Ta dan se je namreč Tomaž Godec, glavni organizator osvobodilnega gibanja v Bohinju, prvič sestel z bohinjskimi aktivisti za Krajem pri Podlipnikovem kozoleu. Mimogrede naj omenim, da revolucionarna misel v Bohinju ni bila nekaj novega, kar je zasluga bohinjskih predvojnih komunistov, zlasti Franca Vojvode in Tomaža Godeca. Komunistična partija je imela v Bohinju velik vpliv zlasti v prvih letih po prvi svetovni vojni. Tako je leta 1920 dobila na občinskih volitvah na Bohinjski Bistrici komunistična lista z nosilcem Francem Rozmanom največ glasov⁹. Pri Francu Rozmanu je bila leta 1921 tudi javka ilegalne kurirske poti, ki so se je posluževali komunisti za zvezo med CK KPJ na Dunaju in domovino. Pot je vodila z Dunaja preko Celovca in Trbiža v Trst in nato po Baški grapi na Bohinj, od tam pa čez Jelovico na Škofjo Loko v Ljubljano¹⁰. Leta 1926 je bil v Bohinju predvolilni shod, ki ga je organizirala ilegalna Komunistična partija in na

Porušena hiša na Jesenicah (Foto S. Smolej)

Poletje

Veš, tam med žitom
je smrt z brzostrelko obstala.

Veš, tam med žitom
je mlada deklica pala.

Veš, tam med žitom
ugasnil njen obraz je.

Nad grobom nihče ni plakal,
le veter in klasje.

katerem je govoril znani predvojni jeseniški komunist Albert Vergelj. Shod je razbilo 55 orožnikov, ki so govorika pretepli do nezvesti. Rdeča iskra pa je med Bohinjci tlela naprej in leta 1933 so Bohinjci kljub buržoaznemu pritisku bojkotirali volitve. Zlasti vasi Polje in Laški rovt sta veljali za rdeči. Zadnja leta pred drugo svetovno vojno pa je stopil v ospredje naprednega gibanja v Bohinju znani slovenski planinec in športnik Tomaž Godec (večkratni smučarski reprezentant), ki je na pobudo člana CK KPS in učitelja Staneta Žagarja z Dobrave pri Kropi ustanovil v Bohinju Zvezo kmečkih fantov in deklet. Ta zveza, katere jedro je tvorila Zveza komunistične mladine Jugoslavije je odigrala pomembno vlogo pri prebujanju napredne revolucionarne misli med kmečko mladino. Zato ni slučajno, da je Bohinj poleg škofjeloškega področja postal kmalu drugo najmočnejše partizansko žarišče na Gorenjskem.

Na škofjeloškem področju, ki je v razvoju narodnoosvobodilnega boja postalo za partizanstvo najpomembnejše področje na Gorenjskem, so utirali osvobodilnemu gibanju pot Lojze Kebe-Štefan, Maks Krmelj, Mira Svečina in Tončka Stegnar.

Nemška obveščevalna služba zaverovana v svoj germanizatorski načrt — v prisilno izselitev več kakor polovice Slovencev v Srbijo, ki naj bi jo v štirih velikih valovih izvedli najkasneje do konca oktobra 1941, po vsej verjetnosti ni niti slutila, da se v Sloveniji širi gibanje in pripravlja vstaja, ki jim bo ta načrt skoro v celoti prekrizala.

V zvezi s preseljevalnim načrtom so Nemci hoteli prebivalstvo na Gorenjskem kategorizirati v skupine, ki bodo ostale, in v skupine, namenjene za prisilno izselitev. To so izvedli pod krinko takozvanih zdravniških pregledov, katerim se je moral podvreči vsakdo in ki so vznemirili prebivalstvo. Ljudje so vedeli za nemške zločine z Židi in Poljaki, ki so jih uničevali z »zdravniškimi« pregledi. Te slutnje jim je potrjeval ukaz o obveznem odzivu, podkrepjen z grožnjo, da bi tistega, ki bi se pregledu izognil, mogla doleteti najstrožja kazen. Ob samem pregledu so se ljudje nekoliko pomirili, saj jim Nemci niso dajali nobenih injekcij in so jim samo merili višino ter dimenzije in obliko lobanje. Po nemškem pojmovanju o rasah so jih tako uvrščali v rase. Toda nordijska rasa ali kaka druga, po nemškem pojmovanju skoro enakovredna rasa, nista zadoščali. Važnejša je bila številka, ki jo je vsak posameznik dobil. Te številke pa niso določali »zdravniki«, marveč nekdanji nemški petokolonci v družbi z gestapovci. Ljudi so označevali s številkami 1 do 6. In te številke so začele ljudi vznemirjati. Pojasniti pa si jih razen Nemcev in petokolonskih nemčurjev ni znal nihče. Verjetno bi ostale tajnost še danes, da jih ni razkril ohranjeni italijanski dokument, Vestnik obveščevalnega

urada pri poveljstvu italijanskega XI. armadnega korpusa. Ta dokument poroča med drugim tudi o položaju v Nemški Sloveniji.

Položaj na Gorenjskem — v Nemški Sloveniji — so Italijani skrbno zasledovali. Bolela jih je izguba Gorenjske in prej ko ne so Italijani nameravali po »zmagovitih« vojni Hitlerja spomniti na obljubo, ki jo je dal Mussoliniju pred začetkom sovražnosti z Jugoslavijo, da bo Gorenjska priključena Italiji. Končno za nas to ni važno. Važno je le, da so Italijani v Ljubljanski pokrajini gojili prikrito jezo, skoraj sovraštvo, nad Nemci in da so zato poročali svojim nadrejenim o nemškem terorju precej objektivno. Tako je poročal tudi načelnik štaba XI. armadnega korpusa, polkovnik Annibale Gallo, o nemških preseljevalnih načrtih in nam v (po vojni zaplenjenem) dokumentu razkril skrivnostne številke, s katerimi so Nemci razdelili Gorenjce v šest skupin. V kategorijo številka 1 je bilo uvrščeno prebivalstvo »popolnoma nemškega porekla«, v kategorijo številka 2 »prebivalstvo deloma nemškega porekla«, v kategorijo številka 3 »prebivalstvo slovenskega porekla, toda dokazanega nemškega čustvovanja«, pod kategorijo številka 4 »prebivalstvo slovenskega porekla dvomljivega čustvovanja«, pod kategorijo številka 5 »Nemcem sovražno prebivalstvo«, pod kategorijo številka 6 pa so uvrstili »protinemške propagandiste«.

Ohranjeni italijanski dokument pravi, da bodo »v Nemški Sloveniji ostali samo prebivalci 1., 2. in 3. kategorije, vsi ostali pa bodo morali čimprej zapustiti slovensko ozemlje. S kategorijama 5 in 6 so bili označeni tisti, ki so jih maja aretirali in zaprli v Begunje ter vsi prebivalci, osumljeni komunizma.

22. junij 1941, dan napada Nemčije na Sovjetsko zvezo, ki je vlil Slovencev močno upanje na skorajšnjo osvoboditev, kakor da Nemcev ni zmotil v svojih načrtih na Gorenjskem. Človek bi sklepal to po ohranjenem, po vojni zaplenjenem nemškem dokumentu Poveljstva orožniškega okrožja Kranj z dne 28. junija 1941, s katerim daje to poveljstvo navodila orožniški postaji na Jezerskem v zvezi s preseljevanjem Slovencev: »(Orožniško okrožje, Kranj, Gorenjska — Dnevnik št. 198 — Kranj, dne 28. junija 1941 — Strogo zaupno! — Orožniški postaji Jezersko — Predmet: Preseljevanje v Kranjskem okrožju.) Dne 5. julija ob 5 se prične prvi val preseljevanja oseb iz kranjskega okrožja. Pri tem bo sodeloval rezervni policijski bataljon 181 v Kranju.

Orožniška postaja mora policijo krepko podpreti in jo voditi do stanovanj. Orožniki naj bodo zato že prej točno poučeni, kje preseljenci stanujejo. Koristno bi bilo imeti na razpolago kot tolmače nekaj bivših jugoslovanskih orožnikov (zanimivo, na koga so se Nemci oslanjali! — opomba uredništva!), ne sme se jim pa že prej povedati, za kaj so potrebni.

Opozarjam še posebej na možnost odpora, sabotažnih dejanj in eventualne plenitve po evakuaciji. Za časa te službe se je treba oborožiti s kratkimi puškami. Prisluhniti razpoloženju prebivalstva.

Opozarjam na ukaze poveljstva št. 362 v dnevniku z dne 25. 6. 1941.

V prilogi navajam imena oseb, ki bodo evakuirane iz tamošnjega nadzorovalnega področja.

(Došlo 2. 7. 1941 — št. dnevnika 209)

(Podpis nečitljiv)

(Vodja orožniškega okrožja)

(Podpis nečitljiv)

Prevod tega dokumenta govori sam zase in ne potrebuje pojasnila. Dne 5. julija so Nemci začeli uresničevati zločinski načrt prisilnega preseljevanja Slovencev. Ta dan se je začelo izganjanje in preseljevanje Slovencev na Gorenjskem. Pretresljive dokumentarne fotografije, zaplenjene po vojni na nemških komandah, govore o teh dogodkih v Poljanski dolini. Z Jesenic ni iz tega časa ohranjene nobene dokumentarne fotografije. Tisti, ki jih je doletela preselitev, so morali vzeti s seboj le toliko, kolikor so mogli nesti in kar so jim policisti dovolili vzeti s seboj. Vse drugo je postalo last Urada za utrditev nemštva na Gorenjskem, ki je imel poleg izseljevalnega

načrta Slovencev tudi naseljevalni načrt Nemcev na Gorenjsko. Na evakuirance, kakor so slovenske pregnancy imenovali Nemci, so čakali kamioni pred postajo, na trgu pred današnjo gimnazijo, ki je takrat nosila nemški naslov »Volkschule«, in na glavni cesti proti tovarni. Zalosten dan je bil to za Jesenice in ga suhi zgodovinski opis ne more tako oživetiti kakor literarno delo. To tudi ni namen tega opisa, ki niza samo suha zgodovinska dejstva. In tako dejstvo je tudi že prej omenjeni italijanski dokument, ki je govoril o kategorijah, v katere so Nemci junija 1941 opredelili gorenjsko prebivalstvo. Naj nam ta dokument, napisan 7. julija 1941 spregovori v slovenskem prevodu:

»Prebivalstvu ni bilo sporočeno, v katero kategorijo spadajo, in imajo zato vsi pripravljene kovčke, ker se boje, da bodo morali vsak čas zapustiti svoje domove, tudi če so stari ali bolni.

Prizadete obvestijo o odhodu eno uro, če gre za družino z otroki, pa dve uri prej. Dovoljeno je jemati s seboj eno obleko, nekaj perila ter kvečjemu 200 din.

Prtljaga ne sme tehtati več kot 50 kg. Odhajajoče naložijo na tovarne avtomobile ter jih v spremstvu vojakov odpeljejo v koncentracijsko taborišče (tako taborišče je v Št. Vidu), od koder odpotujejo dalje z vlakom.

Ne ve se, kam gredo, ne kako jih zaposlujejo, ker si ne smejo dopisovati s sorodniki. Kdor odpotuje, mora zapustiti svoje imetje ter podpisati izjavo, da ga prepušča državi.

Glavni razlogi tega množičnega preseljevanja naj bi bili:

- a) odstraniti iz Slovenije vse nezaželjene elemente;
- b) pripraviti v Sloveniji prostor beguncem iz velikih nemških mest, izpostavljenih zračnemu bombardiranju;
- c) Slovenci v Sloveniji naj bi bili manjšina proti do- seljenim Nemcem.

Prebivalstvo se je vdalo v usodo. Kdor se je drznil protestirati, je bil strogo kaznovan; strah pred gestapom je tako velik, da si niti v prijateljskem krogu nihče ne upa povedati svojega mnenja.

Mnogi primerjajo človekoljubno in korektno ravnanje naših alpincev iz časa njihove okupacije teh predelov, s sedanjo kruto nemško strogostjo. In čeprav si iz strahu

pred gestapom ne upajo izraziti svojih čustev in so podpisali lojalnostno izjavo do Nemčije, s katero izražajo svoje zadovoljstvo, da ostanejo lahko na ozemlju, ki so ga okupirali Nemci, bi bili vendar srečni, če bi ostali pod Italijo.

Notranja poštna služba se omejuje na dopisnice s kratkimi pozdravnimi besedami; dopisovanje s tujino pa je v celoti ukinjeno. Zaradi tega ni vesti niti o osebah, ki so odšle prostovoljno na delo v Nemčijo.

Lovske puške in radijski aparati so bili odvzeti prebivalstvu in izročeni nemškim funkcionarjem. Uvoz inozemskih časopisov, tudi italijanskih in iz ljubljanske pokrajine, je prepovedan. Zadnji Ducejev govor je poznan le nekaterim po pripovedovanju ljudi, ki so prišli iz Ljubljane.

Zaradi ukinitve komunikacijskih sredstev s tujino se širijo najrazličnejše vesti o italijanski Sloveniji, o usodi mnogih žensk, ki so bile poslane na delo v Nemčijo, o cepljenju in o zdravniških pregledih, ki jih vrše Nemci z nejasnim namenom.

Zdi se, da nemški oficirji širijo vesti, da bodo Nemci Ljubljano kmalu okupirali, nato pa še ostalo ozemlje do Trsta.

Vsi slovenski napisi so bili zbrisani in nadomeščeni z nemškimi.

Šole so zaprte; učitelji so bili deloma izgnani, deloma poslani v Nemčijo.

Vsi slovenski funkcionarji so bili zamenjani z nemškimi.

Vsi duhovniki so bili koncentrirani v Škofji Loki, kjer čakajo, da se odloči njihova usoda.

Verniki lahko obiskujejo cerkve in molijo, ukinjeni pa so vsi verski obredi.

Zatamnitev traja od mraka do zore, policijska ura pa od 22. ure do 4. ure.

Vsa motorna vozila so bila rekvirirana. Zasebniki se ne smejo voziti z avtomobilom brez opravičenega razloga ter posebnega dovoljenja.

Nasprotno pa se nemški vojaki in civilisti v obilni meri poslužujejo motornih vozil.

Za izdajo propustnic veljajo zelo strogi predpisi. Izdajajo se le v primeru dokazanih nujnih razlogov...«

● ● ● ● ● ZA NAŠE BRALKE

Z dobro organizirano gospodinjstvo pospeševalno službo bo olajšano delo našim gospodinjam

Na VI. kongresu je bila reorganizirana AFŽ, ki je odigrala tako pomembno vlogo pri zbiranju žena med NOB in pri njihovi aktivizaciji v povojni dobi. Svojo organizacijo so žene ljubile in so v njej znale tudi delati. To je bila pot prilagajanja naše organizacije splošnemu družbenemu razvoju. Od te smo v novejšem času prešli k novemu tipu organizacije, labilnejšemu v organizacijskem pogledu — ožjemu po obliki, k društvom, ki se ukvarjajo z enim ali tudi več konkretnimi problemi, ki zadevajo neposredno same žene, posredno pa vplivajo na vso družbo.

Žene ustanavljajo svoja društva povsod tam, kjer je čutiti potrebo in se lotevajo vprašanj, ki so aktualna prav za njihovo okolje. Ne obstojajo nikaka natančna navodila, kakšno društvo je treba ustanoviti,

ker ni mogoče zajeti vse problematike, ki itak vsak dan narašča in za katero se žene morda še bolj kot ostali državljani naše države, čutimo dolžne in poklicane, da ji iščemo rešitve.

Danes ženam ni več potrebna organizacija, v kateri bi se borile za dosego kakih pravic, ker smo enakopravne državljanke. Potrebna pa nam je organizacija, ki bi razmišljala in delala za to, da bi razbremenila ženo v gospodinjstvu, da bi ji pomagala vzrejati in vzgajati otroke, da bi jo izobraževala splošno, zlasti pa strokovno, da bi ji znala svetovati v raznih težavah, da bi ženo seznanjala s pravicami, ki jih ji dajejo naši državni zakoni itd.

Naš kraj je delavski in mnogo žena je zaposlenih, zato je potrebno razmišljati o tem, kako pomagati zaposlenim ženam. Že-

ne je treba seznaniti z osvojenimi pravicami. Skrb družbe se je močno povečala po tretjem kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije. Na pobudo tega kongresa so začeli tudi republiški in okrajni sindikalni sveti razmišljati o položaju zaposlene žene. Naj navedem nekaj sklepov kongresa in še plenuma OSS v Ljubljani.

Naši delovni kolektivi bi morali pokazati več razumevanja in pripravljenosti, da bi izboljšali delovne in življenske pogoje zaposlenim materam. Noseče žene, ki vzdržujejo osem ur stoje, bi morale imeti možnost, da delajo od časa do časa tudi v sedečem položaju. Nujno jim je potreben tudi polurni odmor, ki je po zakonu predpisan. Da ne bi žene utrujene prihajale na delo in bi bila njihova delovna zmogljivost večja, bi

jih morali razbremeniti pri njihovih gospodarskih in materinskih dolžnostih. V vseh večjih podjetjih naj bi se ustanovile menze, v katerih bi delavci dobili kosilo, same pa bi morale opozarjati na razne pomanjkljivosti in se tudi krepko zavzeti, da jih bodo vodstva podjetij postopoma uredila.

V zadnjem času se v naši republiki uvaja gospodinjstvo-pospeševalna služba. Takšna služba je za naš novost, v razvitih deželah pa jo imajo že več desetletij, v ZDA že nad 50 let. Prav tej organizirani pospeševalni dejavnosti na področju gospodinjstva v teh državah gre v znatni meri zasluga, da je pri njih gospodinjstvo razvito, da za uresničevanje načel sodobnega gospodinjstva skrbi država in družbene ustanove.

(Dalje prihodnjič)

KULTURA IN PROSVETA

Veličastno praznovanje krajevnega praznika na Hrušici

Na Hrušici so v dnevih od 25.—29. 7. praznovali svoj krajevni praznik. Z bogatim kulturnim sporedom in množičnim obiskom prireditelj so prebivalci Hrušice počastili spomin na dan, ko so pred 14 leti okupatorji, ustrelili na Belem polju 46 talcev, spomnili pa so se tudi vseh padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja, ki jih je dala ta vas v minuli vojni.

S praznovanjem so začeli že v sredo, dne 25. 7., ko je bil v domu TVD Partizan večer Cankarjeve besede. Člani literarnega krožka pri dramski družini DPD Svobode Hrušica so se tokrat prvič predstavili javnosti, brali pa so dela našega največjega delavskega pisatelja Ivana Cankarja in se tako oddolžili 80-letnici njegovega rojstva. Naslednji dan so posvetili glasbi in petju. Program, ki jo bil zelo dobro izbran, so izvajali člani mladinskega in mešanega pevskega zbora, kakor tudi godalni orkester, ki ga vodi tov. Noč Remi. Tokrat je nastopal tudi mladinski pevski zbor, ki so ga ustanovili v počastitev krajevnega praznika.

Vsako leto praznujejo prebivalci Hrušice svoj krajevni praznik dne 27. julija, letos pa so ta dan počastili še posebno lepo in svečano. Žalna svečanost je bila v večernih urah pri spomeniku na Belem polju. Omeniti je je množično udeležbo pri tej svečanosti, ki je bila tudi največja v povojnih letih. Na sporedu so bile zborne in solo recitacije, svoj program pa so izvajali tudi pevski zbori in godba na pihala.

Veliko zanimanje je vladalo med prebivalci Hrušice za izvedbo Borove drame „Raz-

trganci“, katero so izvajali člani dramske sekcije DPD Svoboda. Predstava je bila v Letnem gledališču, katerega so prebivalci Hrušice zgradili v neposredni bližini vasi s precejšnjo požitvalnostjo ter vloženim naporom.

V nedeljo, dne 29. 7. so v dopoldanskih urah imeli gasilci mokre vaje, popoldne pa so nastopale kulturne skupine sosednih prosvetnih društev. Pri izvedbi programa je sodeloval moški pevski zbor Svobode iz Blejske Dobrave, ki je pod vodstvom Martina Jerama zapel dve pesmi. Sledil je nastop folklorne skupine najmlajših DPD Svobode iz Javornika, ki jo vodi tov. Malejeva. Mladi plesalci so želi priznanje in odobravanje številnega občinstva.

Gledalci so prav tako toplo pozdravili nastop ansambla narodnih plesov DPD Svoboda Jesenice. Mladi plesalci so se pod vodstvom tov. Vistra predstavili z novo naštudiranimi plesi, toplo pa so bili sprejeti in pozdravljeni s strani občinstva tudi člani pevskega zbora DPD Svoboda Jesenice, ki jih vodi tov. Polde Ulaga, ter domača pevska zbor, ki sta tudi zaključila lepo kulturno slavlje. Pri vseh nastopih je požitvalno sodelovala tudi domača godba na pihala, ki se je pred kratkim uvrstila med odseke tamkajšnje Svobode, vodi pa jo tov. Prezelj Stefan.

Uspeh slavlja je toliko večji, če upoštevamo, da na Hrušici nimajo kulturnega doma, programe pa so morali naštudirati in izvajati na prostem in to pod zelo težkimi pogoji.

B. B.

Fizkultura in šport

Start (Varšava) : Jesenice 5 : 3

Pred kratkim so na Jesenicah gostovali člani Poljske šahovske reprezentance, ki so se pomerili v prijateljskem šahovskem dvoboju s šahisti jeseniške železarne. Srečanje je bilo zelo zanimivo in so ga poljski šahisti odločili v svojo korist. Rezultat 5 : 3 v korist

Svoje navdušenje nad tem, kar so videli v Jugoslaviji, so najlepše povedali z besedami, ki so jih vpisali v častno knjigo gostov doma Poštarjev na Vršiču v poljskem jeziku. Takole so zapisali:

„Zelo smo srečni, da smo lahko prispeli

Srečanje
naših in
poljskih
šahistov na
Jesenicah

Foto Torkar

šahovske, ekipe „Start“ iz Varšave ni za naše šahiste nepomemben, kajti upoštevati je treba, da so bili gostje odlični, saj so bili člani šahovske reprezentance Poljske republike in zato dokaj močan nasprotnik naših šahistov.

Po zaključenem šahovskem dvoboju so poljski šahisti izkoristili priliko in si v družbi s svojimi jugoslovanskimi gostitelji ogledali lepote naše domovine, med njimi Bled in Julijske Alpe. Poljski šahisti so se vračali v svojo domovino z lepimi vtisi in navdušeni nad lepotami našega gorenjskega kota.

k Vam v Jugoslavijo in lahko občudovali prekrasen pogled na Julijske Alpe.

Po našem povratku v Poljsko bomo povedali mnogo o našem obisku pri vas, zlasti še o krasotah Bleda in čudovitega Vršiča in o vsem, kar so nam priredili naši jugoslovanski prijatelji.

Ob tej priliki se toplo zahvaljujemo šahistom železarne Jesenice, da so bili tako prijazni in dobri do nas. Naš spomin na Slovenijo bo ostal v naših srcih do konca našega življenja.“

Strelska družina na Jesenicah je aktivna

Strelske vaje in tekmovanja z vojaško puško in pištolo ter z zračno in malo kalibersko puško se vrstijo druga za drugo. Samo v mesecu juniju je bilo 22 strelskih vaj in 6 tekmovanj. Pri vajah je sodelovalo 379, na tekmovanjih pa 126 strelcev. Pri teh strelskih vajah je bilo izstreljenih 3280 kom. vojaške municije, 8700 kom. zračne in 300 kom. malokalibrske municije. Tekmo-

vanja so bila v Ljubljani, v Kranju, v Trzinu, na Bledu, v Žirovnici in na Jesenicah.

Na okrajnem strelskem prvenstvu z vojaško puško, 3. junija na Jesenicah je ekipa jeseniških strelcev dosegla 955 krogov, za Tržičani, ki so dosegli 986 krogov, razlika 31 krogov je neznatna. Med posamezniki je naš mladinec Verdnik Hanzi v članski konkurenci zasedel z vojaško puško na 300 m

RUDAR Trbovlje : JESENICE (4:3)

drugo mesto z 208 krogi za Tržičanom Bedinom, ki je dosegel 210 krogov. Ostali jeseniški strelci so na tem tekmovanju zasedli: Sekne Stane 4. mesto, Novak Dušan 6. mesto, Dimc Mirko 10. mesto itd. Z malokalibersko puško je članica SD Jesenice, Kralj Majda dosegla 238 krogov in zasedla 2. mesto za Kranjčanko Bertonec, ki je napravila 242 krogov. Smolnikarjeva pa je z 216 krogov zasedla 4. mesto.

Na republiškem prvenstvu z vojaško puško, ki je bilo 24. junija v Ljubljani, je gorenjska ekipa mladincev, v kateri sta sodelovala tudi jeseniška strelca Novak Dušan in Nagode Ignac, zasedla 3. mesto med 11 okraji Slovenije.

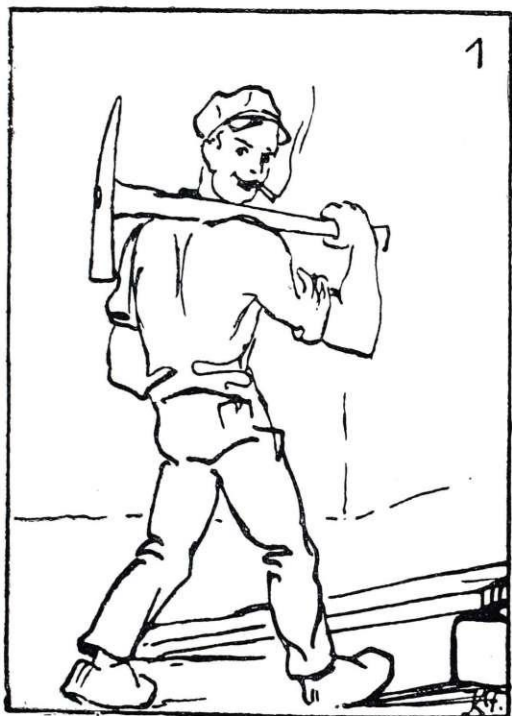
Na strelskem dvoboju Zirovnica : Jesenice, ki je bilo 17. junija v Zirovnici je 10 članska ekipa Jesenic zmagala za 48 krogov razlike z vojaško puško in 5 članska ekipa članic z zračno puško za 44 krogov razlike. Na strelskem troboju z vojaško puško Bo-

hinj : Bled : Jesenice, ki je bilo 24. junija na Bledu, je zmagala 5 članska I. ekipa iz Jesenic z 450 krogi proti Bledu z 332 krogi in Bohinju z 250 krogi. Prvak tekmovanja je bil Trplan Franc, Jesenice s 109 krogi. Do čana, ki sta zasedla 4. in 9. mesto.

Strelska družina pa ni aktivna samo pri 10. mesta je bilo 8 Jeseničanov in dva Blejstreljanju, ampak tudi v sodelovanju z ostalimi organizacijami. Sodelovala je na proslavi Dneva borcev 4. julija. Iz štirih pomembnih krajev NOV so odmevale salve iz 20 pušk v Možaklji in Karavankah. 22. julija bo na strelišču praznovanje dneva vstaje. Vsi člani ZB in člani SD iz cele občine bodo tekmovali z vojaško puško na 300 m, vsak udeleženec pa bo prejel spominsko odlikovanje.

Občinski praznik 1. avgust bodo jeseniški motoristi in strelci praznovali s tradicionalnimi moto-strelskimi dirkami.

I. S.

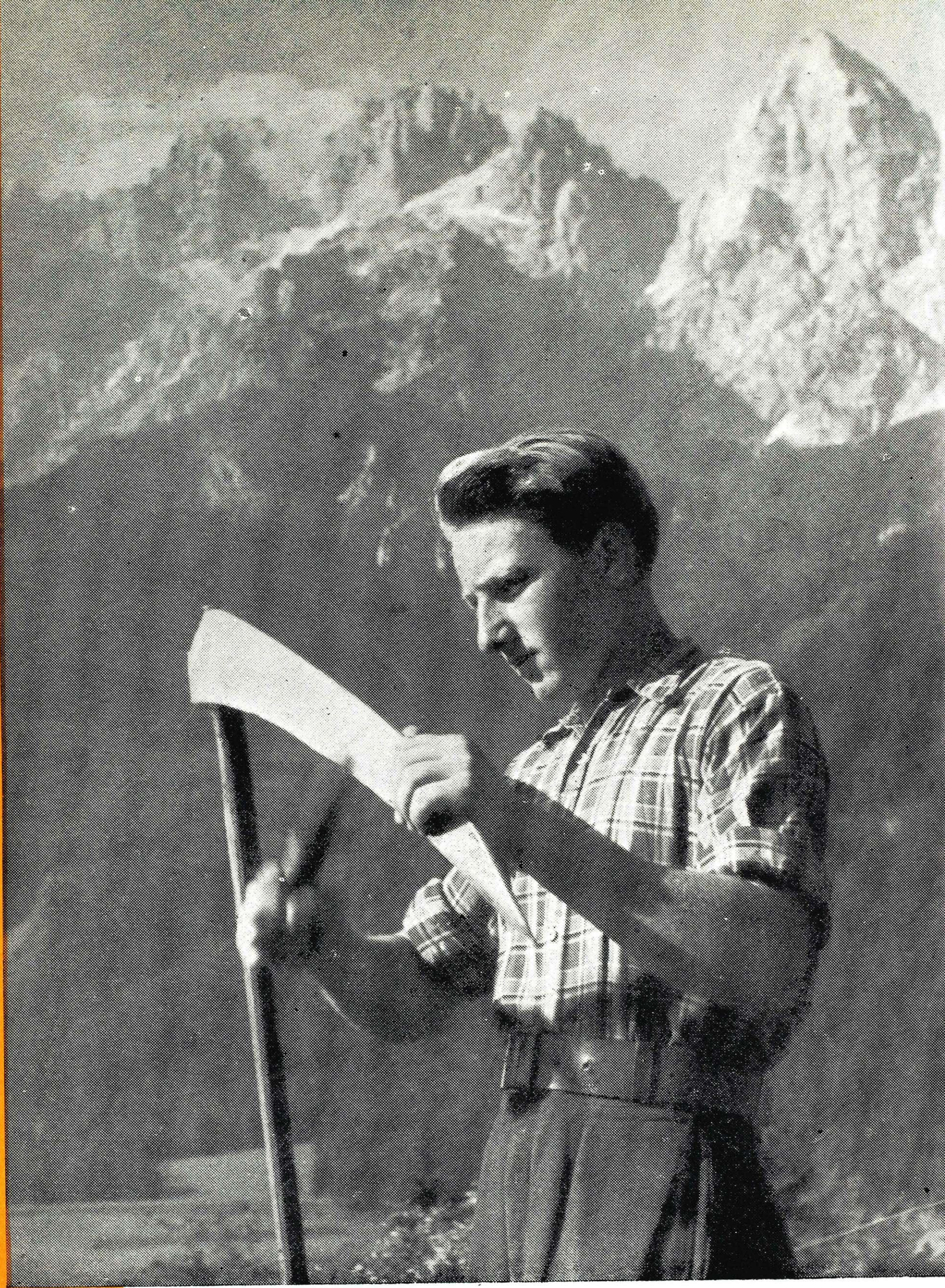

Foto Jaka Čop

*N*abrusimo kose,
že klas dozoreva,
že žetve bogate
napočil je čas . . .